

Projecció d'una cartografia
artística a l'Hospitalet.

El taller de Pubilla Masas, 1977-2002

Dolors Juárez Vives

Projecció d'una cartografia artística a l'Hospitalet. El Taller de Pubilla Kasas, 1977-2002

DOLORS JUÁREZ VIVES

CENTRE D'ESTUDIS DE L'HOSPITALET

LLICENCIADA EN BELLES ARTS I POSTGRADUADA EN "MUSEUS I EDUCACIÓ" COMISSÀRIA, COORDINADORA I EDUCADORA D'ARTS PLÀSTIQUES I VISUALS

1. Un itinerari a seguir

Els portolans van aparèixer en el segle XIII com una nova forma de plasmació de l'espai marí. Aquestes cartes nàutiques tenien la pretensió de representar i descriure els ports, els accidents costaners, i els itineraris a seguir. Van suposar una nova imatge del món, dibuixada a partir del resseguiment de les costes i de la voluntat de precisió en les distàncies entre terres.

La present investigació neix amb una voluntat similar d'intentar traçar un mapa de relacions de les diverses experiències d'educació artística desenvolupades en l'Hospitalet de Llobregat en les darreres dècades, amb el propòsit d'omplir un buit en els estudis de la cultura artística a la ciutat, a partir de recórrer la història i comprendre les relacions entre passat i present. En l'intent d'ordenar els fragments que configuren aquesta carta de viatge, sorgeixen experiències que permeten evidenciar diverses concepcions sobre educació artística, i prendre alhora constància, que molts dels projectes presents són projeccions, directes o indirectes, de propostes anteriors.

En aquest sentit, l'estudi pretén posar en evidència com la formació de la cultura artística en l'àmbit local és fruit d'una àmplia xarxa de relacions socials i culturals, i de quina manera aquesta pot actuar, a més de ser transmissora de valors i visions del fet artístic, com a constructora i projectora de models d'identitat cultural. La recerca planteja la necessitat de recuperar una memòria històrica i alhora crear signes referencials per generar una nova memòria col·lectiva.

En l'Hospitalet de les darreres dècades, trobem un municipi sense cap unitat urbanística, amb identitats culturals molt diverses i alhora molt dèbils pel que fa al conjunt de la comunitat, un municipi que s'esforça per cercar una identitat de ciutat. Durant aquests anys hi ha un fort intent de consolidar-la, ja sigui amb les aportacions del moviment associatiu, o, posteriorment, per la intervenció municipal. Podem destacar tres etapes on emmarcar el desenvolupament del moviment associatiu:

Dècada dels seixanta: l'Hospitalet és un municipi sense discontinuïtat urbanística amb Barcelona, focus d'immigració i paradigma urbanístic i cultural del "desenrotllament franquista" a Catalunya. Destaquen els grans canvis en el territori –transformació

econòmica, cultural i social -, i aparició de noves entitats, a vegades dèbils encara, com una expressió dels canvis socials.

Dècada dels setanta: sorgeixen moltes propostes d'acció encaminades a crear espais de relació social o activitats culturals diverses. En aquest període el moviment associatiu es transforma en moviment ciutadà, on es consolida la identitat de barri com un referent bàsic d'identitat territorial, i on també són definitius els factors sociopolítics. Destaquen les associacions de veïns que contribueixen al procés de construcció social que dona identitat a l'espai.

En la dècada dels vuitanta el model associatiu entra en crisi. Alguns líders veïnals passen a formar part dels nous equips municipals i la dinàmica política mostra símptomes de trencament d'un model de representativitat que s'ha construït en base a la participació directa. Aquests, però, no són els únics motius de l'afebliment, el qual cal atribuir també als canvis socioeconòmics, etc.

Com hem assenyalat, en els anys setanta sorgeixen moltes institucions socioculturals vives -amb mitjans precaris- sostingudes pel voluntarisme dels seus promotors, i amb una gran voluntat de servei a la ciutat. Entre elles -el curs 1977-1978- el Taller de Pubilla Kasas (TPK)¹, dedicat a l'ensenyament de les arts plàstiques en un context de manca important de serveis, sobretot, entre altres als barris de La Florida, Can Serra i Pubilla Cases, als quals el TPK s'adreça més directament. Els seus objectius principals serien: pal·liar la manca de centres d'educació artística, iniciar una experiència de "taller de barri" per consolidar un grup de persones dedicades a la pràctica artística. Del taller havien de sorgir projectes per aconseguir espais de difusió i creació artístiques. Més endavant es traslladarà al barri de Can Serra, en uns locals molt més amplis cedits per l'Ajuntament, fins que l'any 1993 arriba als espais del Centre Cultural Tecla Sala.

L'article ressegueix la història del Taller de Pubilla Kasas², mostra la seva difusió artística i educativa i de col·laboració amb altres institucions, i analitza més detingudament l'època compresa entre el 1977 i 1987, per tal de reflectir com contribueix l'entitat, al

¹ Des de la seva creació el TPK ha adoptat diferents nomenclatures. Per aquest motiu trobarem a l'article diverses formes d'escriure el nom de l'entitat, segons els documents o arxius històrics que es citin. He optat per referir-me al taller com Taller de Pubilla Kasas (TPK), donat que és el nom utilitzat per l'entitat des de finals dels noranta. Per altra banda, comentar que el TPK va néixer el curs 1977-1978 i les seves activitats continuen en l'actualitat, tot i que l'article es centra en el període històric entre 1977 i 2002.

² Agraïments: al Taller de Pubilla Kasas (en especial a Xaro Castillo i Agustín Fructuoso); Centre d'Estudis de l'Hospitalet; Arxiu Municipal de l'Hospitalet; Arxiu Històric i Arxiu Administratiu. A totes les persones entrevistades.

canvi de l'educació artística en general, i en particular a l'Hospitalet³. La reconstrucció històrica de l'entitat vol actuar com un eix transversal que ens ajudi prou per estudiar els canvis culturals durant el període comprès entre els anys setanta i l'actualitat. S'analitzarà el tipus de model d'educació artística que aflora en les pràctiques educatives del TPK en aquesta primera etapa de grans transformacions polítiques, socials i culturals, i es compararà amb altres exemples anteriors desenvolupats a la ciutat.

2. Resseguir altres ports

L'any 1960 els nous barris de la Florida, Pubilla Cases, Sanfeliu, Bellvitge, Can Serra i el Gornal es defineixen sense planificació urbanística. L'Hospitalet es converteix en part, en una gran ciutat dormitori, on es generen noves formes de vida social i per tant diverses relacions culturals. En el període comprès entre 1948 i 1972 la ciutat va tenir una onada immigratòria descomunal, sobretot en dos moments: el 1963 als barris de la Florida i de Pubilla Cases, i entre 1967 i 1970 als barris de Bellvitge i de Can Serra. La població s'havia més que duplicat, fet que convertirà l'Hospitalet en la segona ciutat de Catalunya. Es crearà un substrat bàsicament obrer, immigrant i desarrelat que patirà la manca de la majoria de serveis necessaris per a una bona qualitat de vida. Entre 1960 i 1975, el creixement migratori de la ciutat fou de 88.902 persones. A partir d'aquest moment històric, i tal com assenyala Jaume Botey, 1986:12: *<la ciutat s'ha convertit en un laboratori cultural>*, espai on conviurà la cultura autòctona i una multiplicitat de cultures novingudes.

Cap a finals dels seixanta comencen a sorgir amb força múltiples iniciatives encapçalades la major part d'elles per persones autòctones que prenen consciència del problema i veien necessari establir un diàleg amb la nova població, i per a qui era important establir un debat cultural. Es tractava de gent en gran part jove, que en alguns casos no tenia res a veure amb els poders econòmics socials i que en d'altres hi mantenien algun tipus de vinculació, i d'iniciatives que, pel seu propi objecte, anaven dirigides a un públic específic i que normalment circumscriuen la seva activitat a un

³ Per obtenir informació més detallada de l'entitat vegeu Dolores Juárez, *Nous espais generadors de patrimoni cultural a la ciutat: el cas del Taller Pubilla Casas (1977-1978/2001-2002)*. Aquest treball va estar vinculat a la beca d'investigació d'estudis locals "Patrimoni, cultura i ciutat", atorgada per l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat i la Universitat de Barcelona el curs 2001-2002. L'estudi està relacionat directament amb la investigació de tesi que estic desenvolupant entorn a la formació de la cultura artística en l'àmbit local, concretament en l'estudi de les experiències d'educació artística no formal desenvolupades a l'Hospitalet. La investigació va escollir al TPK com a estudi de cas per tal d'evidenciar com les xarxes de vida associativa i laboral, els espais de treball i oci, també són generadors i esperonadors dels sentiments col·lectius. Per tant, s'entén aquí el Patrimoni com objecte viu, format per tot el llegat d'institucions i fets culturals que han configurat l'Hospitalet en les darreres èpoques. Es tracta d'un treball de reconstrucció històrica del TPK, que combina la recerca i anàlisi de fonts documentals i orals. Per a l'estudi es van consultar els següents centres de documentació local: Taller de Pubilla Casas (Arxiu documental i fotogràfic). Centre d'Estudis de l'Hospitalet. Consulta a Babel'h. Arxiu Municipal de l'Hospitalet: Arxiu Històric i Arxiu Administratiu (documents del 1982 al 1995). Biblioteques Públiques locals.

Els criteris de selecció de les persones entrevistades van ser: persones vinculades al TPK en els diferents moments històrics. Persones vinculades a altres institucions de la ciutat de caràcter públic, que ajudin a testimoniar què ha representat el TPK per la ciutat i com ha estat representat institucionalment.

barri, Jaume Botey, 1986:13: Agrupació d'Amics de la Música⁴, que tingué llarga durada i una intensa activitat; Alpha 63⁵, que amb el temps havia de donar lloc al GAT, una de les institucions més representatives de la ciutat; el Cinema Club Buñuel, que s'ubicà a la Parròquia de Sant Ramon i estenjà la seva influència fins a Barcelona; l'Escola Sant Jordi, de la qual després nasqué El Patufet que ha encapçalat multitud d'iniciatives en el seu camp, i posteriorment l'Acadèmia Sant Josep; l'Òmnium Cultural que arribà a oferir català a totes les escoles; el renaixement de l'Ateneu l'any 1978⁶; el Centre Social de la Florida depenent de la parròquia del barri que representà un dels únics dinamitzadors socials i culturals per a la zona nord del municipi, etc.

Els anys setanta brolla un ampli moviment associatiu als barris i una expansió dels partits polítics, on era freqüent la participació en entitats i associacions socials per organitzar i vertebrar estratègies de lluita política i sindical. Destaquen en aquest període, les mobilitzacions populars de renovació cultural i de crítica política desenvolupades als barris de Collblanc-Torrassa, Can Serra, Bellvitge, la Florida i Pubilla Cases. Aquest és el fet cultural més important del període, encapçalat per les Associacions de Veïns, escoles de democràcia i de participació. Un antecedent destacat del moviment a

⁴ Primera entitat independent fundada per Jaume Reventós i Martí al barri Centre (1947-1976), que es planteja desenvolupar una acció cultural polivalent i moderna. L'A.A.M promourà l'afició a la música clàssica, la poesia, la pintura, el teatre o el cinema amateur i d'autor com a manifestacions culturals que calia difondre entre la població. L'any 1951 l'A.A.M decideix aprofitar el local social, cedit per les autoritats locals, i alternar la seva simpatia per la música amb l'obra plàstica. Durant tota la dècada dels cinquanta i seixanta la major part d'activitats entorn a les arts plàstiques que tenen lloc a l'Hospitalet, provenen dels esforços d'aquesta entitat. Amb mentalitat cosmopolita, les accions d'aquesta entitat donen a conèixer la nostra ciutat fora de les seves fronteres. Molts artistes locals i d'arreu de Catalunya van anar presentant, col·lectivament o individual, la seva obra en la ciutat. Entre els seus membres capdavanters hi trobem un substrat catalanista. Tot i que les seves activitats no van tenir declaradament una intencionalitat crítica política o social, va ser un dels pocs intents de tirar endavant una entitat cultural oberta a la dinàmica internacional, amb ambició d'oferir unes activitats d'alt nivell, i precursora en la catalanització. Al 1965 l'A.A.M convoca la primera edició del "Premis de Pintura Ciutat de l'Hospitalet" que assoliren nou edicions. L'any 1974 s'obria el debat sobre la continuïtat dels premis de pintura, i la convocatòria deixava pas a unes jornades de reflexió sobre el que aquests havien estat. Conxa Ibáñez, vinculada posteriorment al TPK, va ser guardonada dues vegades (primer premi l'any 1966 i segon premi al 1967); també va participar i organitzar moltes de les exposicions d'aquesta entitat.

⁵ Destacar aquest grup cultural nascut a principis dels seixanta al barri del centre, al Centre Catòlic, i, format principalment per fills de famílies en la seva majoria hospitalenques de classes mitjanes, amb la intenció de portar a terme activitats culturals. Conformen la primera generació d'estudians universitaris de la ciutat després de la Guerra Civil, amb una intencionalitat de renovació cultural, seleccionant amb cura la seva programació de teatre i cinema amb autors i obres de primera línia de la modernitat. Alguns dels components del grup van estar vinculats a final de la dècada dels setanta amb les activitats teatrals de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG), subvencionada pel FAD (Foment de les Arts Decoratives) i dirigida per Ricard Salvat, a la Cúpula del Cinema Coliseum, factor que posteriorment el vincularà a l'experiència de l'Escola d'Estudis Artístics a l'Hospitalet (EEA). La ruptura del grup entre 1968 i 1970, donarà pas al Grup de Teatre Popular del Casino de Santa Eulàlia, que en 1978, es dividirà en el Grup Teatral del Casino de Santa Eulàlia i el GAT (Grup d'Acció Teatral). Alguns dels components del grup, com Joan Miró, Joan Soto i Josep Parera, van tenir una vinculació directa amb l'EEA. Per exemple citar el cas de Joan Miró, que va ser regidor de Cultura de l'Ajuntament, i que va assistir a les classes de l'EADAG i, el cas de Josep Parera que va donar classes a l'EEA com a professor de l'àrea d'arts plàstiques. Altres membres, com Enric Company, així com Jesús Vila, van ser pioners en la publicació de corresponals crítiques amb el poder local a la premsa barcelonina; i d'altres, com Enric Flores, van encapçalat la creació i difusió teatral a la ciutat.

⁶ L'Ateneu de Cultura Popular va ser una associació de caràcter cultural d'àmplia labor cultural els anys 30. Durant la República el Centre Cultural del Catalanisme d'Esquerres. En la seva reconstitució amb l'arribada de la democràcia, entre les seves activitats culturals, i en relació a les arts plàstiques, cal nomenar l'Aula de Pintura i Dibuix per a adults i les exposicions organitzades per aquesta aula el juny i desembre de cada any.

l'Hospitalet fou el ja esmentat Centre Social de la Florida⁷, una de les primeres entitats que existeix al barri de la Florida, la primera entitat potent declaradament de barri creada a la ciutat.

Tanmateix, en l'àmbit de les arts plàstiques comptem amb escassa documentació sobre l'organització de manifestacions artístiques. Això s'accentuà després de la desaparició l'any 1976 de l'Agrupació d'Amics de la Música. Es documenten algunes exposicions al Centre Sant Ramon Nonat, al Centre Mèdic Social, al Centre Social de la Florida, o els Premis de Pintura Ràpida des del Casino de Santa Eulàlia⁸.

En els anys setanta, en el govern local es cavalquen el final de l'alcaldia de Josep Matias de España (1962-1973), amb la de Vicenç Capdevila i Cardona (1973-1977), anterior regidor de Cultura, i la de Joan Perelló (1977-1979) ja en plena transició política. L'Ajuntament programava iniciatives culturals i associatives, des d'una doble línia d'actuació cultural. D'una banda, la cultura-espectacle de masses amb els "Festivals de Verano" o amb el "Festival de los pueblos de España" que diluïa la identitat cultural catalana enmig del folklore regionalista; i d'altra banda movent-se en part en el terreny de la cultura-educació i iniciant una mínima infraestructura de la qual la creació del Patronat de Cultura, l'Escola d'Estudis Artístics i la primera de les Aules de Cultura, la de La Florida, en foren els primers exponents.

3. Educació artística i iniciatives municipals en una època de trànsit

El setembre de 1975, sota la legislatura de Vicenç Capdevila i Cardona, s'engegava un projecte atípic dins el panorama cultural que es desenvolupava des de les administracions. Aquest Patronat pretenia recollir els Festivals d'Estiu, les Setmanes Culturals, i les experiències teatrals que es venien desenvolupant des de la dècada dels seixanta. Aquest pla cultural, es centrava en la creació de les estructures que fessin possible una difusió cultural que arribés a tots els districtes, presentant-se com a alternativa a les manifestacions sorgides de les entitats i associacions, que cada cop es trobaven més

⁷ Centre lligat a l'església, va ser el motor que va propiciar el naixement d'altres entitats, com l'AV, i va permetre a grans i joves reunir-se, parlar, debatre i, entre altres coses, iniciar el camí cap a la democràcia. Nasqué a l'empar de la Parròquia de Nostra Senyora de la Llum el 1961, en el soterrani de la Parròquia. Entre les persones que van iniciar el projecte hi havia membres de la Hermandad Obrera de Acció Catòlica (HOAC), cunya progressista dins el corrent catòlic oficial. La companyia elèctrica FECSA va cedir al cap d'un temps un dels seus locals al barri. Aquest nou local va permetre a l'entitat ampliar les seves funcions assistencials. Centre amb gent jove, on es feien diferents activitats lúdico-culturals. Alguns d'aquests joves pertanyien a la Joventut Obrera Catòlica (JOC), a corrents trotsquistes, etc. Hi va haver un seguit de gent, alguns vinculats al PSUC i a Bandera Roja, i altres a sectors de la JOC que, a mida que avançaven els anys setanta, activaren un bon nombre de reivindicacions socials i polítiques. Això, donarà pas a un moviment popular d'àmplia base i vida associativa que, com en altres barris, van encapçalat les Associacions de Veïns, autèntica escola dels futurs dirigents culturals i polítics de la ciutat, que actuaren com a "sindicats urbans", articulant la protesta i reivindicant la necessitat d'equipaments i infraestructures dels barris.

⁸ El 1966 es creaven aquests premis per iniciativa del grup "Index" del Casino de Santa Eulàlia. Aquest certamen es feia sota l'organització del grup cultural "Index", amb la col·laboració de la Junta de Festeigs i la Ponència de Cultura, i van convocar-se amb certa regularitat fins a final de la dècada dels setanta. El grup es presentava com una iniciativa de Promoció Cultural Universitària que s'ubicava al Casino de Santa Eulàlia. Els premis, que es celebraven per les festes d'aquest districte durant la segona quinzena de maig, volien fomentar la promoció de les arts, per a escolars i artistes adults en general.

politzats. Una de les primeres funcions que aquest organisme havia de complir era posar en marxa una Escola on, a més d'impartir l'ensenyament general de les arts, s'havia de convertir en nucli on la ciutadania pogués rebre informació sobre les noves corrents artístiques.

L'Escola d'Estudis Artístics (EEA) i els Cursos d'Animació Cultural (CAC), van ser dos projectes del Pla d'Actuació del Patronat Municipal de Cultura⁹, a desenvolupar durant el curs 1975-1976. El Ple de l'Ajuntament va aprovar el 17 de setembre aquest Pla d'Actuació amb la finalitat de formar una infraestructura cultural. Els seus principals objectius foren¹⁰:

"Dar un servicio a la ciudad que satisfaga las inquietudes culturales de la población, mediante la organización de seminarios y conferencias para profesionales de la enseñanza, cursillos de iniciación a las diversas especialidades de las bellas artes, organización de cursillos monográficos humanísticos, sociológicos, etc., programación periódica de espectáculos.

Prestar especial atención a la formación de las generaciones jóvenes, mediante un profesorado especializado de artistas y pedagogos que trabajen en las escuelas del Municipio.

Potenciar aquellos valores artísticos, en estos momentos desatendidos, y que, en un futuro, pueden efectuar su aportación a nuestra comunidad.

Apoyar a las entidades y asociaciones mediante asesoramiento profesional, información a través de un banco de datos, coordinación con otras entidades que tengan objetivos comunes, etc."

Segons Juliana Porté-Joaniquet, 1978:16-18, en l'àmbit escolar aquests propòsits es concretaren en l'organització dels Cursos d'Animació Cultural, que oferien als alumnes de segona etapa d'Ensenyament General Bàsic (EGB), cicles de lliçons i representacions de teatre, cinema i música. Aquesta experiència es desenvolupà d'una manera continuada entre 1975 i 1977 amb la participació d'uns 20.000 alumnes al llarg dels tres cursos. Aquests cursos pretenien *"desarrollar en el niño su creatividad y su sensibilidad artística en todas sus vertientes, e iniciarles en las distintas artes, para que en un futuro, sean ellos mismos quienes las creen. Para ello es necesario dar al niño una amplia visión histórica, práctica y teórica del arte"*¹¹.

⁹ El Patronat Municipal de Cultura creat el 1975, va passar a ser Organisme Autònom Municipal de Cultura (OAMC) i després es va dissoldre progressivament entorn als anys 1997/1998.

¹⁰ Pla d'actuació. *HOSPITALET Boletín de Información Municipal*. Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, Ponència de Cultura. Any XXII- n°87/88. Tercer i quart trimestre 1975, p.39.

¹¹ Pla d'actuació. *HOSPITALET Boletín de Información Municipal*. Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, Ponència de Cultura. Any XXII- núm. 87/88. Tercer i quart trimestre 1975, p. 40.

A començaments del curs 1978 s'organitzà el Departament de Dinàmica Educativa, un dels tres departaments del PMC, juntament amb el Departament de Promoció Cultural i el Centre Mèdic Psico-pedagògic¹², que orientava les seves propostes en l'escola, la família i el temps lliure dels nens i nenes de la ciutat. A l'escola els objectius bàsics de treball van ser la formació permanent del professorat, mitjançant cursos i seminaris, d'actualització de continguts i de metodologia i didàctica; activitats orientades a l'alumnat seguint la pauta dels Cursos d'Animació Cultural i ampliant la seva temàtica; oferint eines de treball, mitjançant la creació d'un fons de material àudio-visual especialitzat o facilitant informació periòdica sobre els esdeveniments culturals d'interès per realitzar alguna activitat extraescolar, així com la comunicació de novetats editorials i bibliogràfiques especialitzades, comunicació d'experiències didàctiques, etc. Al mateix temps, el departament oferia a les Associacions de Pares i a les Vocalies d'ensenyament de les Associacions de Veïns, un servei tècnic per a l'organització de conferències i col·loquis i, en general, a totes aquelles activitats encaminades a un coneixement més extens del fet educatiu i de la seva problemàtica.

En els centres recreatius, "esplais", l'objectiu era preparar als infants en una nova organització social, no només en la del treball, pròpia de les societats industrials, sinó en una altra en què el temps lliure ocuparà un espai bàsic en la seva existència, tant pel temps real disponible, com per les possibilitats de realització personal que els oferia. Es va dotar d'un Consell Assessor compost per membres de les Associacions de Pares, mestres i monitors d'esplai, a fi que els objectius generals de treball i els conseqüents plans d'actuació fossin fruit d'un plantejament elaborat de totes les parts involucrades.

Tot i així, l'any 1978 es troben amb greus dificultats econòmiques per portar a terme tots aquests plans d'actuació.

Una de les primeres funcions que aquest organisme havia de complir era posar en funcionament una Escola d'art on, a més d'impartir l'ensenyament artístic, s'havia de convertir en nucli informatiu ciutadà sobre les noves corrents artístiques. Si és cert que la ciutat sempre va estar vinculada a multitud d'impulsos culturals i associatius, queden pocs exemples que mostrin centres –privats o públics–, dedicats a l'educació artística.

Cal dir, que des de la Ponència de Cultura s'ha intentat diverses vegades crear una escola d'arts i oficis a la ciutat. Malauradament, la reconstrucció dels fets històrics ens evidencia que no van arribar a consolidar-se cap d'aquests intents. Com a exemple anterior a l'Escola d'Estudis Artístics, però sense cap vinculació amb ella, podem recordar l'Escola Municipal de Belles Arts, creada a l'any 1951, sota la ponència de cultura de Justo Arús.

¹² El Departament de Promoció Cultural tenia com a tasca fonamental crear una estructura vàlida que permetés el desenvolupament cultural de la població adulta de la ciutat. La base de la seva actuació es situa en la creació de les Aules de Cultura, una a cada barri, per donar impuls a tota l'actuació cultural des dels mateixos nuclis de població. El 3 de desembre de 1975 s'inaugurà la primera al barri de la Florida, i tres anys més tard, apareixeran les aules dels barris de Santa Eulàlia, Bellvitge, Sant Feliu i Collblanc-La Torrassa.

El Centre Mèdic Psico-pedagògic tenia com a finalitat atendre els trasbals psicològics de la població menor de 18 anys, assumir mesures d'orientació terapèutica i realitzar activitats de sensibilització, orientació i prevenció en diferents camps, entre ells, l'escolar.

Escola Municipal de Belles Arts

El centre regentat per Josep Maria Laforet entre 1952-1957, estava ubicat al carrer Agricultura del districte de Santa Eulàlia, en l'edifici conegut com "El Castell" donat per Blas Fernández a l'Ajuntament de l'Hospitalet. Amb un enfocament força acadèmic, l'escola va impartir els estudis de Delineant, Dibuix i Pintura, i Escultura. En el programa de curs presentat a la seva inauguració, constaven les següents assignatures: dibuix lineal, dibuix artístic, dibuix de figura, dibuix del natural, modelat-buidat, escultura de figura, escultura del natural¹³.

ESCOLA MUNICIPAL DE BELLES ARTS

Local	Carrer Agricultura, 74. Baixos. Informació: calia demanar-la al Negociat de Cultura de 10 a 13 hores
Assignatures	Dibuix lineal – primer i segon curs Dibuix artístic - primer i segon curs Dibuix de figura Dibuix del natural Escultura Modelat i buidat- primer i segon curs Escultura de figura Escultura del natural
Matrícula	Ser major de 14 anys Certificat de tenir, com a mínim, l'educació primària Certificat de vacunació i de no patir cap malaltia contagiosa Pagament de 15 pessetes per drets d'inscripció i material Presentar les sol·licituds d'ingrés al Negociat de Cultura de l'Ajuntament o a la pròpia escola
Durada curs	D'octubre a principis de juliol
Material	A compte de l'alumnat el material d'ús personal, i l'escola facilitava models i cavallets
Conferències	Com a complement de les classes: d'Estètica, Història de l'art i Perspectiva
Règim escolar	Classes diàries i l'horari de 19 a 21 hores Faltar sis dies sense justificar, podia ser sancionat amb la pèrdua de la matrícula Tota falta de disciplina donava pas a l'acomiadament immediat, mentre que es feia <i>"el oportuno expediente para imponer la sanción que corresponda"</i> <i>"La menor falta de corrección en la Clase de Natural será sancionada con la expulsión inmediata y definitiva sin apelación alguna"</i> .
Exàmens	Trimestralment es feien treballs d'acord amb els quals es donava la classificació final del curs. Per passar d'un curs al següent, es precisava tenir l'aprovat anterior.

Pla d'estudis i extracte del reglament interior de l'escola, inauguració. 1951 D. Juárez (2003)

¹³ Vegi's el programa de curs, inauguració de 1951. Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Carpetes: Escola Municipal de Belles Arts de l'Hospitalet.

Tot i que l'escola va obrir una sucursal a la Torrassa per allotjar les classes d'escultura, el seu tancament va estar vinculat a la manca de mitjans, infraestructures, que no afavoria la consolidació de col·lectius artístics, així com a la desvinculació de l'escola i els seus actes en l'organització de manifestacions culturals a la ciutat, tot i la participació dels alumnes en certamens locals.

Escola d'Estudis Artístics

El segon intent d'escola d'art municipal sorgirà quasi vint anys després, quan l'Hospitalet de Llobregat ja és una típica ciutat del cinturó industrial, situada en plena zona metropolitana de Barcelona, i en plena ebullició política, social i cultural. Va inaugurar-se el 6 de novembre de 1975 a les 19.30 hores. Estava situada al carrer Anselm Clavé número 24, molt a prop del metro de Santa Eulàlia, factor que facilitava d'una banda, el desplaçament dels usuaris de la ciutat, i d'altra, millorava la comunicació als que venien de Barcelona.

Aquella experiència que tan sols va durar dos cursos complets, va néixer, tal com apunta Minguet, 1989¹⁴, d'una iniciativa cultural ambiciosa, perquè la seva situació geogràfica a la perifèria de Barcelona, pretenia erigir-se com una alternativa a les inquietuds artístiques de molts joves del municipi o de Barcelona. Des de la Ponència de Cultura es pensava que una escola d'aquestes característiques podia salvar la fossa que existia entre el nucli dels professionals de la cultura i el ciutadà mitjà de la ciutat. L'escola va ser creada amb la intenció de facilitar una formació artística i cultural alternativa als joves de la ciutat, i tenia com a principals objectius:

"Eliminar el foso existente entre los núcleos de selección y nuestro ciudadano medio y creemos que un centro pedagógico como la EEA, puede ser decisiva para eliminar esta falta de diálogo y, sobre todo, para crear un clima cultural abierto y sano que permita la elevación de nuestro nivel ciudadano, en pocos años".

"Los objetivos fundamentales de la EEA son la formación de todos los artistas de nuestra ciudad, creadores plásticos, músicos, hombres de teatro y de cine que no tendrán que desplazarse a Barcelona para su formación profesional y sobre todo la creación de un plantel de pedagogos que puedan explicar cursos y seminarios en nuestras escuelas de primero y segundo grado y que en pocos años consigan renovar el clima de información y el nivel de formación de nuestra población escolar"¹⁵.

El programa volia desenvolupar-se durant tres cursos de durada d'octubre a juny, i al final d'aquests, l'EEA donaria una titulació. Els cursos s'estructuraven en quatre espe-

¹⁴ Del 22 de desembre de 1989 al 28 de gener de 1990 es va fer una exposició sobre l'EEA al Centre Cultural de la Fundació Caixa de Pensions, Rambla Just Oliveras, 56 de l'Hospitalet de Llobregat. La mostra va ser coordinada per Roser Leonart dels Serveis Tècnics de la Fundació Caixa de Pensions, comissariada per Maria Puig i Joan M. Minguet, amb texts de Joan M. Minguet i amb l'assessorament de Ricard Salvat. Es va publicar un catàleg amb la imatge original creada per Joan Hernández Pijuan per a l'EEA.

¹⁵ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Expedient núm.3/1975-76, p.1-2.

cialitats o "llenguatges artístics": arts plàstiques, cinema, música i teatre. També s'havia pensat en ampliar les seccions i incorporar altres especialitats com el disseny industrial, l'arquitectura o la ceràmica. Les classes es realitzaven de dilluns a divendres, de set a deu de la nit. S'impartien assignatures comunes a les quatre seccions i disciplines d'especialitat. L'EEA també organitzava les Aules Lliures, en les que es representava alguna obra o es convidava a un professional de la cultura per realitzar alguna conferència. Des d'aquesta escola es promovien una sèrie d'activitats que se celebraven en altres equipaments culturals de la ciutat, sota un programa d'animació cultural. L'EEA depenia administrativament del PMC on Joan Soto exercia com a director i Joan Francesc Marco actuava com a secretari general. Ricard Salvat va encarregar-se de la direcció artística - la seva vinculació a la ciutat es remuntava a intervencions puntuals amb el Grup Alpha-63 a la dècada dels seixanta -, i sobretot, a la proposició de Joan Miró, llavors regidor de cultura de l'Ajuntament i antic alumne de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG)¹⁶, que li va oferir un local municipal per posar en marxa un centre de formació artística a la ciutat, i poder continuar, d'alguna manera, les activitats de l'EADAG tancada definitivament al setembre de 1974, i les propostes pedagògiques de la Bauhaus, que Salvat coneixia bé degut a la seva formació a Alemanya. Ricard Salvat va proposar com a cos docent de l'escola a professionals del món de l'art, que tinguessin a més a més, una reconeguda labor cultural:

*"De acuerdo con las orientaciones de la Bauhaus se ha llamado para formar parte del profesorado de la EEA a una serie de artistas e intelectuales con una extensa labor realizada y una autoridad y experiencia ampliamente reconocidas en los ámbitos relacionados con su actividad artística. Estos artistas e intelectuales actuarán como maestros de taller frente a los asistentes a sus lecciones y tanto el elemento docente como el discente trabajarán en común aportando, cada cual, los frutos de su trabajo, y planteándose el mismo en función de la labor que se pueda realizar en colectivo"*¹⁷.

¹⁶ L'Escola d'Art de Barcelona fou recolzada durant alguns anys pel FAD i ubicada a la Cúpula del Cinema Coliseum a principis dels anys setanta. Va néixer d'una doble proposta d'Alexandre Cirici Pellicer, plantejada a Alfons Serrahima, llavors president del FAD, que pretenia iniciar una escola d'art seguint les noves tendències, i per altra banda, iniciar el Museu d'Art Contemporani de Barcelona. L'escola compartia els plantejaments teòrics de la Bauhaus i estava dividida en diferents seccions com la d'arts plàstiques i la de teatre. Com a professors van vincular-se professionals com Romà Vallès, Antoni Cumella o el propi Ricard Salvat, que va dirigir la secció de teatre anomenada per Aurèlia Capmany i ell mateix, Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG).

¹⁷ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Expedient núm.3/1975-76, p.3

		Primer curs Totes obligatòries	Segon curs	Terçer curs
Assignatures comunes		<ul style="list-style-type: none"> • Història general de l'art • Història dels temps moderns i dels moviments socials des de 1830 i 1975 • Història general de la música* • Teoria de l'art o nocions generals d'estètica* * durant el 1r. trimestre	<ul style="list-style-type: none"> • Història general del cinema • Història general del teatre • Història general de la música • Teoria de l'art o nocions generals d'estètica* 	<ul style="list-style-type: none"> • Panorama de l'art contemporani • Història de la literatura moderna i contemporània • Art català
		• 9 hores setmanals	• Obligatòries	• Obligatòries
Assignatures d'especialitat	cinema	<ul style="list-style-type: none"> • Taller d'investigació: workshop d'elements tècnics • Interpretació cinematogràfica • Teoria del cinema • Pràctica del muntatge • Càmera, llum, fotografia 	<ul style="list-style-type: none"> • Teoria i pràctica del muntatge II • Direcció cinematogràfica I: teoria de la direcció • Interpretació cinematogràfica II • Narrativa literària, teatral i cinematogràfica • Nocions de guió I • Història general del cinema I • Pràctiques I • Psicologia de l'actor 	<ul style="list-style-type: none"> • Direcció cinematogràfica II: pràctiques de direcció • Interpretació cinematogràfica III • Narrativa literària, teatral i cinematogràfica II • Nocions de guió II • Història del cinema a la Península • Història del cinema català • Història general del cinema II • Teoria del cinema • Pràctiques del cinema • Pràctiques II
		• 6 hores setmanals	• Opcionals	• Opcionals
	teatre	<ul style="list-style-type: none"> • Curs Stanislavsky • Expressió corporal I • Teoria del teatre • Ortofonia i dicció 	<ul style="list-style-type: none"> • Curs de realisme èpic: Brecht-Meyerhold • Expressió corporal II • Teoria de la direcció teatral I • Psicologia de l'actor • Història general del teatre 	<ul style="list-style-type: none"> • Expressió corporal III • Teoria de la direcció teatral II • Teoria del teatre II • Història general del teatre a la Península • Història del teatre català
		• 6 hores setmanals	• Opcionals	• Opcionals

		Primer curs Totes obligatòries	Segon curs	Tercer curs
Assignatures d'especialitat	música	<ul style="list-style-type: none"> • Animació musical I • Teoria de la música • Lectura musical (dictat) • Anàlisi musical i formes musicals 	<ul style="list-style-type: none"> • Animació musical II • Lectura musical II • Dictat musical II • Història general de la música • Panorama de la música del segle XX, I: de Debussy a Kagel 	<ul style="list-style-type: none"> • Teoria de la música II • Lectura musical III • Dictat musical III • Història de la música a la Península • Història dels moviments musicals a la Península (moderns) • Història de la música catalana • Panorama de la música del segle XX, II: del Jazz a la música "pop"
		<ul style="list-style-type: none"> • 6 hores setmanals * durant el primer trimestre no es van fer estudis d'aquesta especialitat (estaven inclosos a les assignatures obligatòries) 	<ul style="list-style-type: none"> • Opcionals 	<ul style="list-style-type: none"> • Opcionals
	arts plàstiques	<ul style="list-style-type: none"> • Taller de pintura i escultura • Teoria de l'art 	<ul style="list-style-type: none"> • Taller o Workshop dirigit per un pintor • Taller o Workshop dirigit per un escultor • Història general de l'art I • Estudi de materials i de tècniques II • Teoria de l'arquitectura 	<ul style="list-style-type: none"> • Taller o workshop dirigit per un pintor • Taller o Workshop dirigit per un escultor • Historia general de l'art II • Panorama de l'art contemporani • Teoria de l'art II • Estudi de materials i de tècniques III • Disseny industrial • Teoria de l'arquitectura II
		<ul style="list-style-type: none"> • 6 hores setmanals * durant el primer trimestre no es van fer estudis d'aquesta especialitat (estaven inclosos a les assignatures obligatòries) 	<ul style="list-style-type: none"> • Opcionals 	<ul style="list-style-type: none"> • Opcionals

Programa de curs de l'EEA, 1975-1976. D. Juárez (2000)

Secció	Personal de l'escola	Curs
Cinema	Josep Antoni Pérez-Giner, Josep M ^a Forn, Francisco Marín, Antonio Ribas, Carles Duran, Pere Balañá, Jordi Cadena, Ricardo Muñoz-Suay, Alfons García Seguí	1975-1976
Teatre	Teresa Devant Lazaro, Sergi Mateu Vives	1975-1976
Música	Gabriel Brncic Isaza	1975-1976
Arts plàstiques	Joan Hernández Pijuan, Josep Parera Serramia Més tard curs 1976-1977: Xavier Franquesa, Javier Rubio, Eduard Alcoy, Joan Vila Grau	1975-1976 1976-1977
Director artístic	Dr. Ricard Salvat	1975-1976

Personal de l'EEA curs 1975-1976. D. Juárez (2000)

Assignatura	Professor	Curs
Teoria del muntatge, foto i so, cinema	Pere Balañá	1976
Música	Gabriel Brncic	1976
Curtmetratges – cinema	Jordi Cadena	1976
Expressió corporal – teatre	Sergi Mateu	1976
Perspectiva – teatre	Pere Mora	1976
Psicomotricitat – teatre	Joan Salvat	1976
Mètode Stanislavsky – teatre	Manuel Trilla	1976
Ortofonia i dicció- teatre	Carme Serrallonga	1976
Història de l'art, arts plàstiques, comuns, interpretació- cinema	Ricard Salvat	1976
Arts plàstiques	Josep Parera	1976
Història de l'Art	Ricard Albert	1976-1977
Història Contemporània	Pelai Pagès	1976-1977
Estètica	Anton Espadaler	1976-1977
Història de l'Art Contemporani a Catalunya	Josep Parera	1976-1977
Secretari	Carles Ortiz	1976

Personal de l'EEA. Abril de 1976. D. Juárez (2000)

L'octubre de 1977, el nou alcalde de la ciutat Joan Perelló, decideix aplaçar les classes fins a inicis de l'any següent, amb el propòsit d'encarregar el projecte a la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya i centrar la política cultural de la ciutat en opcions noves i descentralitzades, com fer el projecte de les Aules de Cultura iniciat el 1975. Les causes principals que obligaren a suspendre les classes van ser el desacord entre el projecte i la dotació pressupostària de l'Ajuntament; la necessitat de resituar el funcionament del centre en el marc real de la ciutat; les confrontacions entre els alumnes, el professorat i el director; així com els canvis polítics, que emmarcaven la realitat en la màxima convulsió política, social i cultural.

Aules de Cultura

D'aquesta manera, des de l'Ajuntament s'impulsava un pla per la creació d'infraestructures culturals on es plantejava la creació d'una Aula de Cultura, a la que seguirà la creació d'una xarxa d'aules ubicades en els diferents districtes. Durant aquests últims anys de la dècada dels setanta aquesta atenció vers la ciutadania és un dels components que estan presents en la difusió de les arts plàstiques. L'estructura social d'aquesta ciutat, i llur proximitat a Barcelona, la feia favorable per esdevenir seu de les esquerres polítiques. Durant aquests anys van passar per la localitat molts artistes compromesos políticament en els actes que es realitzaven.

Des de la nova Ponència es planteja la possibilitat de fer servir l'única Aula de Cultura per augmentar la capacitat d'oferta; es creava un Departament de Promoció Cultural per portar a terme la tasca cultural que s'instrumentava a través d'aquest equipament. La tasca fonamental que es proposava era crear una estructura que pogués servir pel desenvolupament de la població adulta; com a estratègia política es tractava de capgirar la funció que les aules mantenien en el pla de la Xarxa Nacional d'Aules de Cultura¹⁸. Ara es pensava en crear una xarxa d'Aules de Cultura, una a cada barri, que servís d'escenari per les activitats de les associacions i entitats civils. Com hem comentat anteriorment, el 3 de desembre de 1975 s'inaugurarà la primera AC al barri de la Florida i tres anys després van aparèixer les aules dels barris de Santa Eulàlia, Bellvitge, Sant Feliu i Collblanc-La Torrassa.

En l'àmbit de l'ensenyament artístic la política de les aules de cultura impulsaven uns tallers i cursos per a la gent del barri, adreçats principalment a aquells adults que volguessin cultivar les arts. Els monitors d'aquests tallers acostumaven a ser artistes o professionals locals, i eren escollits pel director de cada Aula de Cultura.

Tot i que caldria revisar i ampliar més detingudament aquestes notes, a l'article s'apunten els propòsits bàsics d'aquestes Aules de Cultura, i s'estructura, a partir del buidatge de la informació obtinguda a l'Arxiu Municipal de l'Hospitalet- Arxiu Administratiu, algunes de les activitats d'educació artística desenvolupades a l'AC de Sant Josep i a l'AC de la Florida, des de finals dels anys setanta a finals del vuitanta, on membres del TPK van tenir una vinculació directa.

¹⁸ Vegi's el BOE del 5 de juliol de 1974 on es publica l'ordre del 3 de juliol de 1974 per la creació de la Red Nacional de Aulas de Culturas.

Curs	Programa	Observacions	Monitor/a
1983-1984	<p>Taller d'arts plàstiques: "Sensibilitzar la persona en el gust per la creació col·lectiva partint de materials i tècniques diverses" El primer trimestre: projecte "Laboratori de color", amb tècniques com: pintura-dibuix, teixits-tenyits, textura de materials "Els treballs en grup es compaginaran entre sortides, visites, discussions, projecció de vídeos..." Els dos trimestres restants, s'emmotllaran a les possibilitats dels inscrits i al procés del mateix taller. Cal avançar que les tècniques que preveiem d'estudi, però, són: serigrafia, collage, linòleum; i estudi del cos a partir del vestuari, maquillatge, pentinats, tatuatges... És intenció del taller buscar les vinculacions al llarg de l'any amb els tallers de música i teatre bàsicament, així com amb les festes tradicionals que s'organitzin al barri. "</p>	<p>Dimarts i dijous de 20 a 21.30 hores Durada: curs escolar Alumnat: 23 Tots de la ciutat</p>	Núria Ferrer
1984-1985	<p>Taller d'arts plàstiques: forma, volum, color</p>	<p>Dimarts i dijous de 19.30 a 21.30 hores Alumnat: 23 inscrits Alumnes que van assistir: 13 (22 de la ciutat i 1 de Barcelona) 11 homes i 12 dones</p>	Agustín Fructuoso
1985-1986	<p>Taller d'introducció a les arts plàstiques: Classes destinades a l'aprenentatge de diferents tècniques i sessions enfocades per a la comprensió dels fenòmens artístics: projecció de diapositives i vídeos, visites a exposicions, entrevistes amb artistes, etc. Conceptes: estudi de la forma, estudi del color, estudi del volum, estudi de clarobscur, textures Tècniques: carbonet, oli, aquarel·la, collage, etc.</p>	<p>Curs d'introducció al camp de la plàstica destinat al públic en general. Edat mínima 16 anys D'octubre a maig, 4 hores setmanals. Dimarts i dijous de 19.30 a 21.30 hores Alumnat: 16 persones (13 de la ciutat, 2 de Barcelona i 1 de Sant Boi). 8 dones i 8 homes</p>	Agustín Fructuoso

Aules de Cultura i educació artística. AC de Sant Josep. Número d'expedients: 1115, 1114, carpeta Aules de Cultura. Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. D. Juárez (2003)

Curs	Programa	Observacions	Monitor/a
1983-1984	<p>Modelat en fang: "Aprentatge de les més elementals tècniques escultòriques utilitzant el fang com material base". Exposició a final de curs dels treballs fets.</p>	<p>Tallers 1977 8-16 anys tot el curs. Tres mesos dues sessions/ setmana tardes o dissabtes matí, en horari no escolar</p>	
	<p>Taller d'arts plàstiques. Tallers artesanals curs A1 Dibuix durada: dos quadrimestres contingut: coneixement de materials, perspectiva, el procés de transformació, la figura humana, estudi d'expressions, anatomia, autoretrat, composició, croquis i esbossos.</p> <p>curs A2 Pintura durada: dos quadrimestres contingut: estudi de materials, teoria del color i la composició, pintura de volums, volums i perspectives, composició amb varis elements, elements materials, figura humana, exteriors, opcional.</p> <p>curs A3 Fang i ceràmica durada: dos quadrimestres contingut: reparació de fang, modelat a mà, eines, engobes, ceràmica amb torn, ceràmica folklòrica, cuites, esmalts, forns.</p> <p>curs A4 Artesania i talla de fusta durada: dos quadrimestres contingut: tractament de la fusta: pàtines, brunyits, cremades, tenyir, policromies, daurats, etc. talla de fusta: coneixement de les fustes, tecnologia, tipus de talla, tècnica de la talla</p> <p>curs A5 Artesania del coure un quadrimestre contingut: "Repujats" (incisius, relleus, contrarelleus). Formes dinàmiques (mòbils, flors, joies, etc.). Coure i greda. Formes de metalls combinats (coure, bronze, etc.). Incrustacions i policromies (icones, triptics, joies, etc). Pàtines.</p> <p>curs A6 Artesania del cuir un quadrimestre formes planes: posagots, punts de llibre, cinturons, portallibres, etc. "Repujat": estampat, calat, tenyits, policromies. formes volumètriques: portagots, bosses, carteres, etc.</p>	<p>Tallers 1978</p>	<p>Juan Jacobo Monreal Mac Mahon: professor d'arts plàstiques i director artístic del taller escènic de l'entitat des d'oc- tubre de 1976 a agost de 1978</p>

Curs	Programa	Observacions	Monitor/a
1979-1980	Arts plàstiques Ceràmica		Agustín Fructuoso Albert Casanyé
1981-1982	Dibuix i pintura: Nocions d'iniciació a la forma, el color, el clarobscur, la composició, l'estilització i estudi dels materials.	Dimecres a les 19 hores	Xaro Casillo

Curs	Programa	Observacions	Monitor/a
1984-1985	<p>Àrea de plàstica: manualitats i plàstiques</p> <p>plàstiques: "sota el nom de plàstiques es fa un taller de pintura que té com objectiu bàsic ser el primer contacte d'un determinat públic vers el món de la plàstica, es treballen els conceptes bàsics i les diferents tècniques de pintura, podríem dir que està al servei de que la gent defineixi quines són les seves aptituds vers aquest món, per aquest any no pretén realitzar cap treball col·lectiu, és un primer nivell. El mètode de treball es podria dir agradablement tradicional, aquest any el professor proposa un seguit de treballs, utilitzen els models i els naturals".</p> <p>manualitats: "com podeu veure a la relació numèrica que ja teniu, és un taller de baixa assistència, que respon a una necessitat, que sota el meu criteri no té gaire sentit, els assistents són senyores algunes (gairebé totes) d'edats avançades, no és un públic juvenil, que realitzen treballs manuals, (aquests treballs podríem dir que pretenen ser el mètode per a aconseguir que el públic que realitza una demanda molt concreta –seria públic macramé- arribar a tenir contacte amb una altra sèrie de tècniques que afavoreixen a l'hora el coneixement dels continguts bàsics de la plàstica (color, forma, distribució espacial, etc.) (...)"</p>	<p>9 mesos de 4 hores setmanals. Grup màxim de 20-25 persones</p>	
1988-1989	<p>Pintura i escultura</p> <p>Ceràmica</p>	<p>Dimarts i dijous de 19 a 21 hores Grup màxim de 15 alumnes: van assistir 15</p>	<p>Taller de Pubilla Kasas</p> <p>Albert Casanyé</p>

Aules de Cultura i educació artística. AC la Florida. Número d'expedients: 1104, 1102, 1101, 1100, carpeta Aules de Cultura. Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. D. Juárez (2003)

4. Episodis d'una vida: breu reconstrucció històrica del TPK (1977- 2002)

Anteriorment hem parlat com la investigació s'estructura entorn a l'estudi dels canvis socials i de les concepcions educatives, prenent com a exemple una institució d'educació no formal dedicada a l'ensenyament artístic. Una reconstrucció de la història de l'Educació Artística a partir del present, demana inevitablement l'anàlisi del passat, perquè allò que avui està esdevenint ens desvetlla diversos antecedents. En aquesta intenció de reconstruir, més que de contar els fets històrics, recollim els fragments del passat per portar-los al moment present amb la intenció "d'actualitzar-los".

Si resseguim l'orografia del TPK, veurem com els esdeveniments actuals s'encadenen a successos anteriors, i ens transporten temporalment a èpoques precedents. Per aquest motiu, optem per iniciar el viatge des del present, traçant una ruta que retrocedeix en el temps i dibuixa, en un mapa imaginari, totes les dades obtingudes.

Arrelament i concreció de l'estructura educativa. Els nous espais al Centre Cultural Metropolità Tecla Sala

El trasllat als actuals equipaments del Centre Cultural Metropolità Tecla Sala, es va fer durant el mes d'octubre de 2001. Unes setmanes després, van inaugurar-se els nous espais. La inauguració oficial va ser presidida el dimarts 20 de novembre de 2001 per Celestino Corbacho, Alcalde de l'Hospitalet.

En aquesta nova fase, el centre recupera l'adjectiu "metropolità", que ja s'havia utilitzat en altres moments, lligat a la voluntat que té el centre d'acollir propostes que per la seva difusió i la seva repercussió vagin més enllà de l'àmbit propi de l'Hospitalet.

L'obertura d'aquest espai corresponia a la segona fase de remodelació del complex cultural de Tecla Sala, que va posar-se en marxa el desembre de 2000 amb la inauguració de la Biblioteca Central de l'Hospitalet. Les activitats del centre es van completar el febrer de 2002 amb l'obertura de la sala d'exposicions. La remodelació de la Tecla Sala ha estat dirigida per l'estudi d'arquitectura d'Albert Viaplana, autor, juntament amb Helio Piñón, respecte a la remodelació de la Biblioteca Central¹⁹. L'equipament té el seu accés principal per la rampa exterior que facilita l'entrada a la Biblioteca Central i a les sales d'art. Aquestes sales, al mateix temps, estan connectades per mitjà d'una rampa interior que comunica totes dues sales d'exposicions. La planta baixa té 2.391 m² dels quals 1.591 m² estan destinats a sales d'exposicions. El primer pis compta amb una altra sala d'exposicions, una sala polivalent i una capacitat per a 120 persones i també acull la Biblioteca Central.

¹⁹ La remodelació de les noves sales de la Tecla Sala ha suposat una inversió de 2.331.900 euros, mentre que les obres realitzades al conjunt del Centre Cultural Tecla Sala, que inclou la Biblioteca Central, els espais del TPK i les noves sales d'exposicions ha estat de 7.843.200 euros. En: "El Centre Cultural Tecla Sala reobre les seves portes". Diari de l'Hospitalet, 17/02/2002.

Els nous espais del TPK s'ubiquen en un vell magatzem remodelat situat darrere de la Biblioteca Central, consten de 1.123 m² de superfície total construïda, distribuïdes en dues plantes de 545 m² cadascuna i un altell de 33 m². La remodelació d'aquest edifici, realitzada per l'Ajuntament de l'Hospitalet, ha permès doblar la superfície de què disposava aquest espai i crear dues plantes. Les obres també han suposat la restauració i la rehabilitació de la façana de l'edifici, així com la climatització de l'espai i la millora dels seus serveis.

A la planta baixa de l'edifici s'han situat els espais on s'allotgen les activitats de caràcter més públic i les subjectes a convenis amb entitats externes. Així, en aquesta planta trobem una sala d'exposicions, un taller multimèdia i d'arts gràfiques – amb espais dedicats al vídeo, la fotografia i el còmic –, un taller de projeccions, un per convenis amb l'exterior, un d'infantil i un altre per al grup inicial de pintura. A la planta baixa s'ubiquen també oficines i serveis, a més d'un passadís polivalent que també s'utilitza per instal·lar-hi exposicions.

La primera planta de l'edifici alberga, d'altra banda, les activitats pròpies del TPK, on l'accés és més restringit. Allà trobem un gran taller de pintura de 195 m² d'ús comunitari i dotze bucs de treball individual per als artistes. L'espai es completa amb vestidors i serveis. Finalment, l'altell de l'edifici s'utilitza com a magatzem. Totes les plantes es comuniquen per mitjà d'un ascensor, per fer accessibles les instal·lacions a tothom.

El nou espai, més ampli i condicionat que el que ocupaven a l'edifici Molí, ha permès al TPK continuar els itineraris de formació i creació artística per a nens i adults. Tal i com apunta Xaro Castillo < (el taller) *es más lo que nosotros hemos pretendido en los últimos quince o veinte años*>²⁰.

El TPK s'estructura actualment en quatre àmbits: difusió, formació, producció i obert, i treballa per tal d'oferir una millor qualitat en els seus serveis de formació: "TPK inicial", "TPK continu", "TPK lliure", "TPK còmic" i "Tepekuchos".

"TPK inicial", curs preparatori l'objectiu del qual és dotar a l'alumnat amb els coneixements bàsics per a la pràctica artística i la comprensió de l'art, mitjançant l'aprenentatge de les tècniques, l'ús de materials i l'esbós d'anàlisis formals, tot seguint la direcció del rigor conceptual. S'imparteixen les matèries de dibuix, pintura, gravat, història i teoria de l'art.

"TPK continu", té com a objectiu facilitar a l'alumnat les eines que l'hi han de permetre definir un camp de coneixement per tal de desenvolupar una investigació i uns vocabularis estètics personals que es correspongui amb les seves necessitats expressives.

²⁰Xaro Castillo. Entrevista a Xaro Castillo, l'Hospitalet, 11 de juliol de 2002.

"TPK lliure", ofereix la possibilitat d'accedir al taller de pintura i gravat i de rebre assessorament fora del programa continu.

"TPK còmic", té com a objectiu desenvolupar la capacitat analítica que correspon a la historieta mitjançant la conjugació de la tècnica, la teoria narrativo-seqüencial i la història del propi mitjà. Es dóna importància a la creació de guions, i s'adreça als majors de catorze anys.

"Tepekuchos", té com a objectiu desenvolupar les capacitats creatives dels infants i estimular, mitjançant el treball amb elements plàstics, visuals i conceptuals, la seva percepció del món, això comporta el desenvolupament de les seves aptituds de relació lògica i abstracció. Inclou l'aprenentatge de l'ús dels materials i les tècniques, així com dels diferents models.

En l'etapa actual, el TPK es proposa per una banda, millorar l'espai "TPK obert", el de gravat, i treballar en el projecte dels espais de fotografia i vídeo. Per l'altra, estructurar els "TPK Espais de creació", oferint convocatòries obertes i implicant a la cessió dels mateixos a membres de la crítica artística, fet que pot ajudar a augmentar el prestigi dels espais. Aquests tallers són espais de creació personal i d'investigació plàstica. Estan adreçats a persones amb un nivell de treball suficientment madur per poder realitzar un projecte artístic personal.

La difusió artística ha canviat radicalment a partir del trasllat als nous locals del Centre Cultural Metropolità Tecla Sala. El nou plantejament consisteix en destinar dos espais del TPK a la presentació d'exposicions i projectes. S'obren els espais "la Tepekale" i "l'Espai Ester Orta". El primer, és una plataforma d'investigació, debat i difusió de l'art i la cultura actual, per tal de donar suport a tota una sèrie de processos artístics que giren al voltant de la realitat actual. És un espai on es presenten projectes de persones o col·lectius no vinculats al TPK, d'àmbit internacional, estatal i local, que des de diferents àmbits de coneixement mostraran processos i treballs que tinguin com a comú denominador el plantejament dels interrogants concurrents al pensament del segle XXI. La programació de "la Tepekale" articula diferents actes, exposicions, experiències, que quedaran recollits en una publicació "Tepekale inventariat". El segon espai, "l'Espai Ester Orta", compleix la funció d'atendre artistes i projectes sorgits del TPK, i de la ciutat, que tinguin unes característiques interessants per ser exposats.

També en aquesta etapa el taller es penja a la xarxa: "TPK *on line*". Estrenava pàgina web al mateix temps que inaugurava les noves instal·lacions. A través de l'adreça www.tpkonline.com, tothom pot conèixer els projectes en marxa i tota la informació que genera aquesta entitat. La pàgina web pretén ser un nou vehicle de comunicació amb tots els públics. En ella es pot trobar des del calendari d'activitats, el programa de curs i una àmplia informació sobre l'objectiu de l'entitat, la seva trajectòria i els seus projectes.

En aquesta nova etapa es dibuixen noves col·laboracions i perspectives de treball. Per exemple tots els projectes compartits amb el Centre Cultural Metropolità Tecla Sala. Al projecte de l'entitat de l'any 2001, s'apunta el següent:

"El TPK cree que puede desarrollar con éxito esta labor de médium entre el proyecto del Centre Cultural Tecla Sala y la ciudad de l'Hospitalet. Esta afirmación viene avalada por la experiencia de más de veinte años de trabajo, en los que, sin hacer concesiones al objetivo de difundir el arte contemporáneo, hemos logrado una fuerte implantación ciudadana, al tiempo que diversos reconocimientos tanto dentro como fuera de nuestras fronteras" ²¹.

En aquest moment és on es projecten amb més força cap a l'exterior, els programes educatius del "TPK obert": "Tepekas i Quindereques", "Llocs" i "Tepekas a la Tecla". Aquesta última proposta ofereix un taller amb un format accessible i atractiu a qualsevol grup escolar: una única sessió de dues hores efectives d'activitat i quinze minuts de descans durant les quals es proposa experimentar l'art des d'una perspectiva vivencial, situant els nens i nenes en un entorn estimulant que proporcioni una immersió en un àmbit temàtic donat, i que inclou la visita a les exposicions de la Tecla Sala. Els continguts s'estructuren a partir d'altres conceptes considerats com elements bàsics del llenguatge visual: el color, la línia i el volum, als que associen amb tres subtítols que ofereixen informació addicional sobre el centre d'interès dels tallers: *Dins dels colors*, *Dins de la retícula* i *Dins dels cub*.

"Tepekas a la Tecla" té un objectiu més proper a l'actual currículum d'Educació Visual i Plàstica: fer comprendre quins són els "elements bàsics del llenguatge visual" i, a posteriori, posar-los en relació amb l'obra d'artistes contemporanis, presents en les sales d'exposicions de la Tecla Sala. Amb aquest objectiu, els tallers potencien una estratègia pedagògica ja assajada a "Tepekas i Quindereques": desencadenar una experiència emotiva i cognoscitiva alhora, motivar una "apreciació vivencial" que transformi la manera de mirar les obres i les actituds de nens i adolescents, no ja tan sols en front les obres d'art, sinó també alguns dels elements constitutius concrets. Participen grups de centres d'ensenyament primari i secundaria, escoles d'adults, entitats i associacions ciutadanes i aules de cultura. Els educadors són persones que van iniciar els seus estudis al taller i que posteriorment es van llicenciar en la Facultat de Belles Arts.

Com a antecedents d'aquestes activitats cal destacar que l'any 1994 el TPK va crear un Departament de Visites Comentades. La seva finalitat era explicar les exposicions que es desenvolupaven a la ciutat de l'Hospitalet al major nombre possible de persones, per portar a terme una "*verdadera divulgación artística*"²², l'objectiu del qual era apropar i fer una divulgació de l'art modern fent-lo comprensible a tothom.

²¹ Arxiu Documental del TPK. Projecte 2001.

²² Arxiu Documental. TPK. Memòria 1994.

El segon trasllat: el TPK al Centre Cultural Tecla Sala (1993/2001)

Abans d'inaugurar espai remodelat al Tecla Sala, el TPK ja feia vuit anys que funcionava a l'edifici Molí del Tecla Sala. El maig de 1992 es signa el conveni anual entre l'Organisme Autònom Municipal de Cultura (OAMC), i el TPK per tal de renovar el conveni. Prèviament a aquesta renovació, el TPK plantejava un canvi de local per poder ampliar la seva oferta a molta més gent. En aquest conveni, el TPK es comprometia, entre d'altres coses, a dur a terme el projecte d'activitats presentat, continuar la normalització de les activitats que realitzava, consolidar el projecte endegat, mantenir l'estructura dels cursos per nivells: cursos de pintura per a joves i adults (nivells A, B i C), cursos d'escultura (nivell A i B) i cursos per a infants. L'entitat també es comprometia a realitzar tallers monogràfics de curta realització oberts a tothom i a donar difusió i publicitat de la seva tasca així com a donar informació a les entitats de la ciutat i a col·laborar amb elles. L'OAMC, concedia a l'entitat una ajuda econòmica de tres milions de pessetes, li ofería el servei del Programa Gamma (programa d'assessorament, informació, formació i investigació envers les entitats), que es coordinava des d'ABAST i es comprometia a posar a disposició del TPK el Centre Cultural Tecla Sala perquè pogués programar-hi activitats de rellevància d'acord amb la direcció de programes de l'equipament. Tot i que el trasllat a aquests nous espais ajudarà a la difusió i arrelarà molts dels projectes educatius i artístics del TPK, l'espai físic i la infraestructura limitarà certs propòsits inicials: *<queríamos que fuera más un espacio de creación, pero se convirtió más en una escuela, porque la situación física, para invitar a gente de fuera, era un poco complicada.>*²³.

També l'any 1992 el TPK celebra el seu quinzenès aniversari. Els actes commemoratius van incloure diverses activitats i una exposició d'obres individuals entre el novembre i el desembre. La mostra "15 anys del Taller de Pubilla Casas" feta a l'Espai S1 del Centre Cultural Tecla Sala²⁴, del 26 de novembre de 1992 a l'11 de gener de 1993, era una selecció d'artistes del TPK i d'altres de la ciutat. La mostra comissariada per Arnau Puig, va ser produïda pel TPK. En aquesta mostra els seus components van presentar obres individuals, després de molts anys de realitzar instal·lacions col·lectives com a instrument pedagògic i eina de reflexió artística. El 1992 el TPK comentava: *"havent aconseguit un prestigi internacional com a grup, era necessària aquesta exposició per poder concretar el nivell de treball individual que marqués les perspectives per als propers anys"*. El TPK va convidar a participar a la mostra a alguns dels artistes de la ciutat, com a representació i homenatge de totes les entitats i persones que van contribuir a formar el teixit cultural de l'Hospitalet en aquells últims quinze anys. També van organitzar-se una acció i tres sessions entorn a la creació i formació artística, *"El mercat de l'art i la seva influència en la creació artística"*, *"Problemàtica de l'ensenyament artístic"* i *"Art i societat"*, on van participar figures destacades del món artístic i acadèmic. Al catàleg de l'exposició, l'alcalde de la ciutat Juan Ignacio Pujana, 1992, apuntava:

²³Xaro Castillo. Entrevista a Xaro Castillo i Agustín Fructuoso. L'Hospitalet, 11 de juliol de 2002.

²⁴El condicionament de l'espai el va fer l'Escola -Taller Tecla Sala.

"Aquests quinze anys de treball, amb uns resultats notables, han generat una maduresa que exigeix una reflexió per poder-se plantejar objectius, si cap, més ambiciosos. En aquesta línia s'orienta la nova ubicació del Taller de Pubilla Casas en el Centre Cultural Tecla Sala, que obre noves expectatives de projecció i creació artística, alhora que s'arrela més en la vida cultural de l'Hospitalet".

A partir de l'any 1993, el TPK tindrà com a seu al Centre Cultural Tecla Sala²⁵, on se'ls hi cedeix la primera i segona planta de l'edifici Molí, uns espais aproximats de 1000 m². La inauguració del nou taller, es va celebrar el 16 d'abril de 1993, dins els actes de les Festes de Primavera. El domicili social de l'entitat des d'aquell moment, i fins l'actualitat, serà Avinguda Josep Tarradellas, número 44 de l'Hospitalet.

Segons el projecte d'adequació dels espais del TPK, la primera planta tenia com a funció principal servir d'espai de gestió, aprenentatge i taller de gravat i serigrafia. Constava de catorze espais: vestibul i passadís, secretaria, magatzem, estudi, aula, petit magatzem, escala monument, taller de material, sala d'estar, la farga, altell, espai per impressió de gravat, cambra obscura, espai per a impressió de serigrafia i serveis. La segona planta tenia com a funció principal servir d'espai de treball per a les persones del taller que preparaven exposicions, treballs de gran format o tenien un ritme de treball continuat i autònom. Constava d'estudis, magatzem, serveis i sala d'estar "el palomar". En aquest moment el TPK, també desitjava disposar dels dos pisos annexos a la segona planta, un per destinar-lo com a estança d'artistes procedents d'intercanvis, gestors culturals, etc., i l'altre, per muntar un laboratori de vídeo i de fotografia, i un parell de petites sales per mostrar l'obra dels artistes que treballaven als estudis, però això no es va arribar a aconseguir.

En una entrevista realitzada a Agustín Fructuoso i Xaro Castillo el 1992 responen així la pregunta, "¿Qué representa para la evolución del TPK su inclusión en el proyecto del Centro Cultural Tecla Sala?":

"Este nuevo paso hay que verlo en el contexto de lo que ha sido la propia evolución del Taller y su relación con el resto de la ciudad. En un principio se trataba de crear algo artístico, lo que fuera, porque no había absolutamente nada. Hace siete u ocho años, lo más importante fue trabajar en equipo, adquirir el hábito de trabajar con críticos y galeristas y de presentar trabajos en exposiciones. Posteriormente, el objetivo fue que la gente que ya exponía tuviese un espacio donde trabajar cómodamente y donde poder mostrar su obra. Ahora nuestro trabajo en el Centro Cultural Tecla Sala nos va a permitir tener un espacio adecuado para impartir una enseñanza "más o menos desorganizada", que decimos nosotros, y también un área donde la gente del

²⁵ El Centre Cultural Tecla Sala està situat en una antiga fàbrica tèxtil adquirida per l'Ajuntament de l'Hospitalet l'any 1986. La fàbrica va ser reivindicada com a centre cultural metropolità de patrimoni industrial, en les primeres Jornades d'Arqueologia Industrial de Catalunya, celebrades al 1988 a l'Hospitalet.

Taller pueda trabajar y podamos continuar con el intercambio con grupos de Marsella y Berlín con los que estamos en contacto” ²⁶.

Avui segueixen tenint una visió panoràmica de l'evolució de la ciutat i el taller al llarg dels vint-i-cinc anys. Quins eren i quins són els objectius del TPK?:

“ han evolucionado como la ciudad, pero más ha evolucionado la ciudad, se han ido adaptando a la misma evolución social de la ciudad. Cuando fundamos el taller era una ciudad que en su conjunto, quizá más en el centro, había muy pocos universitarios. En la actualidad existen muchísimos más. El taller tenía la idea de ser un centro donde la creación artística fuera tan importante como la formación. De ahí el colectivo artístico. El TPK, en algún sentido, se ha anticipado en cosas a lo que la ciudad, poco a poco, posteriormente ha ido siendo. Hay una cantidad de proyectos que el taller los tenía en mente y que se han podido ir desarrollando a medida que la ciudad ha ido desarrollándose” ²⁷.

El trasllat al Centre Cultural Tecla Sala permetrà l'arrencada dels espais de creació. Espais que es posen en disposició d'aquells artistes que vulguin desenvolupar un treball artístic individual al centre; d'aquesta manera quedava perfilada l'actual estructura del TPK en què es reconeixen quatre àmbits d'actuació que es solapen i imbriquen creant un entramat: la formació artística “TPK formació”; el suport i la promoció de la producció artística “TPK creació”; un àmbit encara per concretar: la difusió de l'art contemporani “TPK exposicions” i, per últim, “TPK obert”, en què s'enquadren aquells projectes que el TPK porta a terme en col·laboració amb altres entitats i institucions.

La filosofia del projecte Taller Pubilla Kasas es centra en consolidar a la ciutat de l'Hospitalet un model de taller d'arts plàstiques que des de l'àmbit privat compleixi una funció pública, com és l'ensenyament i divulgació de l'art i el suport a la creació artística. El model que es proposa parteix de la idea que en una ciutat com l'Hospitalet no es pot desenvolupar un projecte cultural o artístic elitista o per a minories. Pensen que el “fet artístic” en tota la seva importància, sense cap component afegit, semàntic o de contingut, que el trivialitzi és quelcom a què tots els ciutadans tenen dret i estan capacitats per assumir. També intenten donar una resposta de qualitat a la demanda més especialitzada. De fet, al taller conviuen des de persones que mai havien tingut relació amb l'art a llicenciats en Belles Arts. Al llarg d'aquests anys, havien anat conformant un nucli central, entorn al que graviten les diverses activitats del taller. Aquest nucli el formen l'ensenyament artístic, la creació i la investigació artística.

En aquesta etapa el TPK rebrà el reconeixement públic d'un treball constant: d'una banda el “Primer Premi Memorial Alex Ferrer”, Fundació Joan Miró de Barcelona al

²⁶ Entrevista a Agustín Fructuoso i Xaro Castillo. “El Taller de Pubilla Casas cumple quince años”. En: L'H. Informatiu, número 27, octubre de 1992, pàgines 9-10.

²⁷ Agustín Fructuoso. Entrevista a Xaro Castillo i Agustín Fructuoso. L'Hospitalet, 11 de juliol, 2002.

millor projecte artístic-pedagògic durant l'any 1995 pel projecte "Màquines Poètiques" dirigit per l'escultor Mario Herrero i que es va exposar al "Solstici 95" al Centre Cultural Tecla Sala i a l'Escola Pere Claver de Barcelona. D'altra, l'any 1999 el "Premi d'Humanitats", Premi Ciutat de l'Hospitalet, en la cinquena edició.

També en aquests anys, diverses entitats i estudiosos s'hi adrecen per col·laborar-hi. El Servei de Cultura de la Diputació de Barcelona va encarregar al crític d'art Arnau Puig un estudi amb la perspectiva de publicar un llibre sobre experiències culturals locals d'interès supralocal. També en aquests moments, la Fundació Cultural Europea²⁸, organisme depenent de la Comissió Europea i amb seu a Amsterdam, escull al TPK juntament amb quatre centres d'ensenyament artístic per a joves de tota Europa, com a model per realitzar un estudi sobre mètodes pedagògics artístics i estudiar la possibilitat de la implantació d'un mètode comú a nivell europeu.

El 1994 és considerat pel TPK com l'any d'assentament del taller a l'espai del Centre Cultural Tecla Sala: més quantitat d'alumnat i classes, i més qualitat en els continguts de la formació i dels treballs artístics resultants. S'augmenta la capacitat numèrica de l'alumnat en més d'un 20% (de 80 a més de 100 alumnes en el mes de setembre). Alhora el TPK ha anat perfilant la línia fonamental de la seva activitat. L'essència del treball és el resultat de la lluita entre dos elements contraposats: la necessitat d'informació i formació artística que requereix un mètode d'anàlisi rigorosa, dóna eines a l'artista, crea estats d'opinió a un públic més ampli, i inicia en el consum de l'art i la cultura. La relació artística i amb el món de l'art actual, requereix capacitat d'improvisació, llibertat d'acció i disponibilitat per relacions que obrin diferents camins, i ajuda els artistes a autoafirmar-se i a confrontar els seus conceptes artístics amb els dels altres. El TPK s'ha esforçat en presentar el seu treball d'una manera metòdica, com requereix qualsevol projecte pedagògic, afavorint, però, el desenvolupament d'una amalgama vital adaptada fonamentalment a les persones que assisteixen a les seves classes²⁹.

La formació d'adults tindrà com a objectiu principal la discussió i el desenvolupament dels diferents discursos personals amb el propòsit d'aconseguir que cada persona cerqui el seu "llenguatge". Es donarà importància al seguiment individualitzat del treball de l'alumnat i a la potenciació de l'aprenentatge de les eines –tant teòriques com

²⁸La "Fundació Europea de la Cultura", amb seu a Amsterdam, és una fundació independent que promou la participació cultural i la cooperació a Europa i arreu. Fundat el 1954 com a part de la Comunitat Europea. Aquesta fundació dóna ajuts i crea programes en el camp cultural, i treballa molt proper al teixit cultural en el procés d'integració europea.

²⁹Els docents documentats d'aquesta època (del curs 1992-1993 al curs 2001-2002) seran:
Curs 1992-1993: Xaro Castillo, Agustín Fructuoso, Ester Orta. Moltes col·laboracions de Conxa Ibáñez.
Curs 1993-1994 al curs 1995-1996: Xaro Castillo, Agustín Fructuoso, Ester Orta, Montse Montero
Curs 1996-1997: Xaro Castillo, Agustín Fructuoso, Ester Orta (fins l'any 1998, degut a la seva defunció), Montse Montero, Francisco Rubio i Marcos Prior (noves classes de còmic).
Curs 1997-1998: Xaro Castillo, Agustín Fructuoso, Montse Montero, Francisco Rubio i Marcos Prior
Curs 1998-1999 fins el curs 2001-2002: Xaro Castillo, Agustín Fructuoso, Montse Montero, Francisco Rubio, Marcos Prior, Adolfo Serrano i Mariló Fernández.
La direcció del centre: del curs 1977 al 1997: Xaro Castillo/ del curs 1997-actualitat: Agustín Fructuoso.

pràctiques- amb les que conta el creador artístic per desenvolupar el seu treball. El mètode pedagògic es dividirà en tres grups d'activitats: treball normalitzat; cursos monogràfics especialitzats i intercanvis.

El treball normalitzat es dividirà en tres nivells: A o inicial, B i C. L'objectiu del nivell inicial era arribar a una comprensió personal dels elements que componen el "llenguatge artístic". Es parteix de l'anàlisi de la forma, color, textura, volum, etc., del natural i, a poc a poc, es van estudiant diferents estils pictòrics i analitzant el seu llenguatge. La formació es complementa amb classes de gravat. El nivell B parteix dels coneixements adquirits al primer nivell, per desenvolupar una recerca del llenguatge personal, amb la incorporació de formes pròpies i naturalment, amb l'adjunció de significats a aquestes formes i colors. En aquest nivell es desenvolupa un programa comú basat exclusivament en qüestions tècniques com: materials, tècniques de pintura, etc., per recolzar un programa individual que s'estableix amb cada alumne personalment sobre la base dels seus objectius artístics. La formació es complementa amb classes de gravat. Per últim, el nivell C o tallers lliures, s'articula com estudis independents, on cada persona treballa la seva obra desenvolupant els seus plantejaments personals. Per accedir a aquests espais, resulta necessari tenir un nivell adequat i presentar un projecte de treball. Aquest és estudiat per una comissió formada per professors del taller, i crítics d'art. La durada és d'un curs, renovable, i es fa una revisió trimestral del treball realitzat. Les persones d'aquest nivell són les que normalment participen en les exposicions col·lectives i intercanvis amb altres col·lectius artístics.

Els cursos monogràfics i tallers especialitzats eren cursos teòrics i tallers pràctics on el nivell de debat i discussió feia possible entendre el significat del que estava succeint en aquells moments en l'àmbit cultural i de creació artística. De caràcter puntual i de curta durada, feien de pont entre l'ensenyament i el món real de l'art. Tractaven sobre art antic, estudiaven tota la història de l'art fins el més contemporani. Cal destacar els tallers de l'escultor Mario Herrero "Màquines Poètiques" i de Benxamin Álvarez, fet aquest últim a l'AC de Collblanch l'any 1997. També s'inicia un cicle de debats amb artistes que exposaven al Centre Cultural Tecla Sala.

Des de maig de 1995 a febrer de 2002 el TPK formarà part de l'Associació europea per a la divulgació de les arts plàstiques East-West Fòrum, associació de vint-i-un centres de formació artística de diversos països europeus. L'objectiu d'aquesta associació era facilitar la realització d'intercanvis i posar en comú diferents tipus d'experiències. Amb seu central a Berlín, organitza gran quantitat de tallers artístics en règim d'intercanvi. Durant aquest període, es fan més constants els intercanvis amb altres centres i col·lectius artístics. Podem parlar d'alumnes del taller que realitzen cursos en centres estrangers i alguns cursos fets pel TPK on participen estudiants i artistes estrangers. Els centres amb els que treballaren són: Schlesische 27 de Berlín -considerat centre pilot per la CEE-, People Culture de Clermond-Ferrand, França, Gallus de Frankfurt, Alemanya, Rhonda de País de Gales, Rhonda, L'Etage de Strasburgo, França, i altres de Lituània, Polònia i Ucraïna.

La formació artística infantil en aquesta etapa, tenia com a principal objectiu pedagògic desenvolupar la sensibilitat i creativitat, profunditzar en la seva llibertat de creació. El programa constava d'una sèrie de treballs en pla i volum per familiaritzar a l'alumnat amb els més diversos materials i tècniques, amb el propòsit de facilitar diferents sortides al seu treball. Hi havia una exigència tècnica: paral·lelament a potenciar un resultat plàstic, s'ensenyava als nens i nenes el respecte i el coneixement del material com a cosa fonamental en el procés creatiu. Pel que fa a la vessant conceptual l'ensenyament es basava en les experiències de Piaget, a partir de compartir la idea que l'art no és solament un mitjà expressiu, sinó també un mitjà de coneixement i d'aprehensió de la realitat que contribueix al desenvolupament intel·lectual i psicomotriu de l'infant. També predomina la idea d'iniciar el nen i nena als nous llenguatges artístics. L'any 1997 s'aconsegueix arribar a dues aules de quinze alumnes amb un curs netament experimental on també s'introdueix l'ensenyament de la fotografia.

En aquest període també hem de destacar un arrelament de nous projectes destinats principalment a centres de formació reglada de la ciutat que estructurin l'àrea del "TPK obert". És el cas del projecte "Tepekas i Quindereques", del que germinarà posteriorment "Llocs".

"Tepekas i Quindereques" va ser dissenyat i dirigit pel TPK³⁰, i produït en col·laboració amb l'Àrea d'Educació i Cultura de l'Ajuntament de l'Hospitalet. El TPK comptava amb un ampli bagatge dins i fora del taller: el 1983 havien impartit classes d'art de tercer a vuitè d'EGB en l'espai del taller de Can Serra, on van passar en total 139 alumnes, que, sense abandonar el programa del curs, van fer feines al taller que a l'escola eren molt difícils de desenvolupar. L'experiència s'havia repetit el 1985 amb bons resultats, però no és fins el 1997 quan es planteja un programa específic com aquest. L'objectiu és apropar l'art contemporani a nens i joves, tot transmetent la idea que l'art ens proporciona una imatge del món actual. Gran part de l'interès del projecte rau en la connexió directa entre el TPK i els centres educatius, és a dir, entre artistes, professorat i alumnat, cosa que facilita als nens i nenes el contacte directe amb el món de l'art sense intermediaris ni interferències i els permet d'actuar com a joves artistes, i no només com a visitants espectadors d'una exposició. El programa, adreçat a alumnes de primària i secundària, inclou quatre àmbits temàtics: art i expressió (la figura, el rostre, la ciutat), art i individu (narracions, cos), art i abstracció (geometria, pintura) i art i idea (idea com a idea, llenguatge i sentit/llenguatge i escriptura, natura). Cal destacar també les exposicions fetes al Museu de l'Hospitalet i al Centre Cultural Barradas en les successives edicions.

El projecte "Llocs" és un projecte d'intervenció artística a l'espai públic. Té per objectiu aconseguir una incidència directa del treball en el paisatge urbà, entenent la paraula paisatge com el conjunt d'espais, no només físics sinó també socials i simbòlics, que conformen la ciutat i el barri. Aquest projecte educatiu, respon a una ini-

³⁰ El bloc de coordinadors va estar format inicialment per Montse Montero i Francisco Rubio (curs 1997-1998), i posteriorment per Mariló Fernández, Adolfo Serrano i Francisco Rubio.

ciativa de l'escola Prat de la Manta de l'Hospitalet i compta amb el suport del Centre Cultural Santa Eulàlia. La col·laboració entre aquestes entitats respon a l'interès comú per redistribuir i repensar quins són els llocs on s'elaboren i es transmeten els sabers. Això fa que quedin desplaçats els moments i els espais, no tan físics com conceptuals, en els quals, per antonomàsia, se suposa que han de donar-se certes situacions típiques: l'aprenentatge sembla que només correspon a l'escola, l'art al museu, l'oci sempre fora de l'horari lectiu. No es tractaria tant de canviar els "papers típics de cadascú", per exemple, fer de l'escola un lloc per a l'art o per a l'oci, com el fet d'entendre que l'educació es dona a tot arreu, també fora de l'escola i en els llocs i els moments suposadament dedicats a l'art, a l'oci o al consum. Al barri es produeixen transaccions simbòliques i processos educatius en què l'escola pot inserir-se d'una manera efectiva i contribuir en la construcció del teixit social. Amb aquest objectiu, l'escola Prat de la Manta i l'Institut Llobregat han tirat endavant el projecte "El barri educa". Un dels vessants d'aquest projecte és, precisament, la intervenció en l'espai urbà que s'articula amb l'alumnat més gran a partir del projecte conjunt "Llocs" fet amb el TPK.

Cal destacar que en aquesta etapa (1993/2001) el TPK tindrà una important projecció local, nacional i internacional on es dedicarà especial atenció a la difusió i als espais de creació.

Sobretot a partir de la mostra "Group-Art de Kassel" de 1987 i de les dues biennals celebrades a Marsella, "Abattoirs 89" i "Abattoirs 91", es comença a concretar la necessitat de crear un punt de trobada periòdic on es donin cita artistes i grups d'artistes de l'escena de l'art experimental europeu. La concreció d'aquest projecte va ser el "Festival Trans-Europe'93" a Berlín, organitzat pels col·lectius Tacheles i Ufa Fabrick; la "III Biennial d'Art de Groupe", organitzada pel grup francès Lezard Plastic a Marsella, i l'exposició "Collectif Abattoirs", en què s'incloïen els grups Lezard Plastic, Generik Vapeur i la companyia Inflammable, al Centre Cultural Tecla Sala. L'Espai Molí obria la seva segona temporada 1992-1993 amb "Collectif Abattoirs", obra dels grups que formen el col·lectiu Abattoirs: "Lezard Plastic", "Generik Vapeur" i "Compagnie Inflammable". La mostra organitzada pel TPK, integrava diferents treballs artístics: pintures, escultures, fotografies i instal·lacions, i va romandre des del 7 de setembre al 3 d'octubre de 1993. L'Ajuntament de l'Hospitalet n'edità un catàleg. Anteriorment es desenvolupa a Berlín, el "Festival Trans-Europe'93. Aquest festival, organitzat per la Ufa Fabrik des de l'any 1988, es coprodueix en la seva sisena edició, amb el col·lectiu alemany Tacheles. El programa va incloure diverses activitats culturals. La tercera part del projecte "III Biennial d'Art de Groupe", organitzada pel col·lectiu Abattoirs, es desenvoluparà a Marsella el 1993, als espais dels antics escorxadors. En aquesta mostra el TPK presentarà "Els tres en raya de Marsella", una instal·lació que pren com a punt de referència el tradicional joc de taula. En aquest cas, es tractava d'un joc gegant, poètic i plàstic, on els elements – per bé que es referien a les cultures, ètnies i religions –, es distribuïen a un entorn social simbolitzat pel pigment i el color.

Com hem vist anteriorment, els intercanvis amb altres col·lectius és molt fèrtil en aquesta època. Moltes exposicions ajudaran a difondre les obres artístiques del col·lectiu TPK, noves col·laboracions i projectes amb entitats i associacions locals, de l'Estat Espanyol i internacionals.

El 1993 es fan tres mostres, sorgides de la invitació d'Henry Carthèrade, Cap de Servei, delegat d'arts plàstiques de la regió de l'Herault: la Col·lectiva Anianne, França; Artistes de Montpellier. L'organitzada a partir de l'acord amb el Office Culturell de l'Herault a l'AC de Sant Josep, l'Hospitalet, l'octubre i novembre de 1993. I la dels artistes del TPK que exposen a Aniane, França, dins els "Encuentros de Cultura Mediterránea", etc.

També va ser el cas de l'intercanvi fet entre cinc artistes del TPK i cinc artistes colomencs: "Encreuats" va presentar-se a Can Sisteré, Santa Coloma de Gramenet, el juliol de 1995 i els artistes colomencs van mostrar els seus treballs a la Sala Molí del Centre Cultural Tecla Sala.

El "Homenaje a Jorge Guillén" exposició feta al Palacio Pimentel, Valladolid l'estiu de 1994, també va ser fruit de l'acord entre la Diputació de Valladolid i l'Ajuntament de l'Hospitalet, en què un col·lectiu d'artistes de cadascuna de les zones geogràfiques tenien la possibilitat de mostrar el seu treball en les dues localitats. La mostra va fer-se a l'Espai Molí del Centre Cultural Tecla Sala, el setembre - octubre de 1994.

Aquell estiu els membres del TPK van prorrogar l'exposició a Valladolid amb una instal·lació a Serrada. "Cielo-Tierra". Un muntatge que representava el gran planeta amb déus, va participar dins el programa cultural "Cosecha 94" organitzat per l'Ajuntament de Serrada.

Uns estius després, el TPK va participar en el projecte "Artecamos", organitzat per diverses entitats i institucions de Castella-Lleó, durant el mes d'agost de 1997, a Valladolid. Montse Montero va iniciar el contacte. En aquest projecte cultural, van participar una vintena d'artistes de l'Estat Espanyol, Alemanya, França i Portugal. Alguns artistes del TPK van estar convidats per l'organització Artecampo de Valladolid a participar en una experiència de fer instal·lacions "in situ" en diversos pobles de Castella-Lleó. Van realitzar-se taules rodones i debats sobre art contemporani i exposicions col·lectives dels artistes participants en diverses ciutats de Castella-Lleó, França, Holanda i Alemanya (Colònia, Amsterdam i possiblement a Frankfurt).

A meitat dels anys noranta, el TPK manté diverses col·laboracions amb institucions artístiques. Com a exemple podem parlar de l'acordada l'any 1994 amb Josep Sanchís Sinisterra, director de la Sala Beckett de Barcelona, per portar la direcció de la programació d'exposicions al vestíbul del teatre. Les col·laboracions van fer-se les temporades 1994 i 1995. Tot i que principalment van exposar membres del TPK, l'espai estava obert a tothom que volgués presentar el seu treball. De la mateixa manera, el 1995 inicien un acord amb la Sala Pradillo de Madrid, arrel d'uns actors amics seus de

Madrid, perquè alumnes i artistes del taller facin exposicions a la sala. Aquesta iniciativa s'emmarcava dins l'experiència ja iniciada a la Sala Beckett, amb el propòsit de connectar plàstica i teatre per tal d'enriquir els dos àmbits artístics.

Per altra banda, s'enceta una nova col·laboració amb la QUAM³¹. El programa de tallers de tardor de la QUAM'96 obria la nova QUAM-L'Hospitalet coorganitzada amb el Taller de Pubilla Kasas i el Centre Cultural Tecla Sala. Així el TPK comença a col·laborar dins el programa de tallers i seminaris amb l'organització QUAM. Organitzen el taller "El cos habitat", dirigit per l'artista Eulàlia Valldosera del 16 al 28 de setembre de 1996 al Centre Cultural Tecla Sala. De la mateixa manera, dins el programa de la QUAM 97 "Territori, teixit urbà, magma social...", es va fer el taller de Rogelio López Cuenca, al Centre Cultural Tecla Sala, del 5 al 23 de maig, a través del Taller de Pubilla Kasas.

El curs 1997-1998 van desenvolupar-se els actes de celebració dels vint anys de l'entitat. En la publicació: "Taller de Pubilla Kasas. 20 anys 1977/1978- 1997/1998", queden recollides totes les activitats de l'aniversari.

"Apple Party": exposició feta al CC Santa Eulàlia l'abril de 1998. El tema de l'exposició era fer una reflexió sobre la poma com exponent d'un tema molt tractat a l'art com és la natura morta. En el projecte, coordinat per Xaro Castillo, van participar noranta-quatre artistes.

"L'H Mon Amour": es va realitzar amb una col·lecció de tres carpetes de gravat. En cada carpeta hi havia vuit gravats de vistes de la ciutat fets per artistes del taller. Cada carpeta anava acompanyada per un text escrit per Clara Carme Parramón. Es va realitzar una exposició a l'Auditori Barradas l'abril-maig.

"Tepeka Revista-Contenedor": presentació d'una revista-objecte, amb el nom de l'artista Tecla Tepeka, realitzada per catorze artistes amb obres a partir de diferents episodis de la seva vida. La revista "Tecla Tepeka nº 0. Fetitxes", té una sèrie de 81 exemplars. L'acte de presentació es va fer al Museu d'Història de l'Hospitalet, el divendres 24 d'abril de 1998, a les 19.30 hores, i va ser presentat per Carles Hac Mor. Es va fer una performance en un homenatge de John Cage a Tecla Tepeka, on van participar tots els assistents.

"O.R.N.I.S": el projecte coordinat per Montse Montero, va desenvolupar-se en dues fases. En la primera, es van exposar els projectes de cada "Objeto Rodante No Identificado" a l'AC de Sant Josep. En la segona, performance amb els "objectes" ja fabricats i una sessió musical que acompanyava el "viatge imaginari". Es va fer el 25 d'abril en els terrenys situats al davant del Centre Cultural Tecla Sala. Van participar els

³¹ La QUAM és un programa integral d'activitats dirigides a complementar la formació dels nous creadors, impulsat des de fa anys per H. Associació per a les Arts Contemporànies de Vic, amb la participació de la Diputació de Barcelona i el suport de la Generalitat de Catalunya, d'ajuntaments i d'altres entitats com la Fundació "la Caixa", universitats i escoles de belles arts.

músics d'Afrikan Kalanda's, grup sorgit del taller de percussió performàtica dirigit pel músic Gerhard Wilke, del centre Gallus de Frankfurt, Alemanya. L'exposició "ORNIS, Projectes" presentada a l'AC de Sant Josep l'abril de 1998, era una mostra de màquines viatgeres que simbolitzava el recorregut en el temps del taller.

"Intervencions Ciutadanes": el projecte tenia com objectiu convertir el teixit urbà i social de la ciutat en una mena de suport de treball artístic apropant l'art contemporani als espais físics i mentals on es mouen els ciutadans. Prèviament a la realització dels projectes es va fer una exposició "Intervencions Ciutadanes", projectes d'aquests a l'AC de Collblanc-La Torrassa, l'abril-maig de 1998. Els projectes es van realitzar durant el mes de setembre i el dia de la inauguració es va organitzar un recorregut en autocar.

El primer trasllat: el TPK al barri de Can Serra (1987-1988/1992)

Continuant el compte enrere, l'any 1987 el TPK es va traslladar des del barri de Pubilla Cases a un nou local del carrer del Molí, número 3-5-7 de Can Serra. Això suposa la possibilitat d'ampliar els cursos, mantenir tant els nivells de qualitat com els preus per als alumnes. Alhora el TPK busca noves fonts de finançament. En l'acord signat a l'ajuntament el novembre de mil nou-cents vuitanta-sis, entre Xavier Marcé i Carol, Gerent de la Fundació Pública Patronat Municipal de Cultura i Xaro Castillo Jiménez, en nom i representació del TPK; ambdues parts estableixen que el PMC, cedia el local del carrer Molí cantonada carrer Peníscola per l'ús del TPK. Al començament del curs 1986-1987, hi ha cinc socis components de la cooperativa del TPK i que alhora cobreixen feines administratives, creatives i docents.

El local constava de quatre aules: una per les activitats de ceràmica-volum, que en aquell any estava en projecte d'instal·lar un forn; un espai polivalent amb taules desmuntables; una aula dedicada a la pintura i al dibuix de cavallet, on es volia instal·lar una plataforma per a model al natural; i una aula per la secretaria, les activitats de gravat i impressió. Per tal d'endegar el nou centre es prepara un projecte de quatre cursos (1987-1991), que organitzarà el nou funcionament del taller per a adults.

L'any 1987, en una primera fase, es proposa:

- L'adequació del local (pintura; mobiliari mínim; obertura de porta; secretaria; adequació de l'aula de ceràmica; adquisició de mobiliari i material complementari).
- Difusió del centre: col·locació de tres punts d'atenció a Can Serra; edició de cartell i programa de mà; decoració de la façana i persianes; possibilitat de fer xerrades de difusió en instituts, centres de formació professional i Aules de Cultura
- Normalització de les activitats: el final del curs 1987 servirà per normalitzar les activitats ja existents, ordenades en el nou espai. Per fer això es mantindrà el grup actual d'alumnes procurant separar els que pel seu interès es formaran en el nivell A

aquells a qui interressi el nivell B. El setembre de 1987 es formaran aquests grups que s'aniran consolidant durant el primer trimestre.

- Inici del curs A, ceràmica-volum

La segona fase -prevista l'any 1988-, havia de buscar la normalització dels cursos A i B de pintura. Endegament dels cursos C de pintura i B de volum. En una tercera (1989) s'havien de consolidar tots els A i B; creació dels cursos C o tallers; consolidació del nivell B, de ceràmica i estudi del nivell C. I per últim, en la quarta fase (1990) es preveia la normalització de tots els cursos i ampliació de l'horari segons les hores previstes al Pla general.

En els nous locals es van fer quatre nous cursos diaris, de quatre hores cada un, de dibuix, pintura, modelat i gravat, a més a més dels ja existents per a adults i per a nens i nenes, amb un augment de l'alumnat de 50 a 111 persones. Es tracta d'aules més àmplies, fet que va permetre donar a cada espai una comesa específica, i per altra banda, incloure nous elements en el treball dels alumnes.

Arrel de la seva participació al "Group Art Work de Kassel" el 1987, el TPK diversifica les seves activitats i, al mateix temps, continua la seva tasca en el camp de l'educació artística - tant la de nens i nenes, joves i adults- promou la participació dels seus membres en exposicions col·lectives i intercanvis amb altres col·lectius i centres artístics i culturals europeus.

Aquest període de vida del TPK es caracteritza per un impuls fortíssim en la seva projecció nacional i internacional; per la posada en marxa d'un nou projecte educatiu i la recerca de noves fórmules de finançament (on ens referirem a la col·laboració amb l'INEM³²).

El primer gran projecte col·lectiu: participació en la Group Art Work de Kassel. El grup d'artistes "Stoffwechsel" vinculat a la Universitat de les Landes-Hessen a Kassel, organitzà una exposició internacional paral·lela a la Documenta 8 de 1987³³. Es tractava d'un certamen obert a la participació de grups d'artistes en actiu, els quals entre el juny i setembre, tenien l'oportunitat de materialitzar un projecte a la sala K18 o als carrers de la ciutat, organitzat pel professor Hamdi el Attar. L'organització del Gruppenkunstwerk (o Group Art Work en anglès) havia publicat la convocatòria a 100

³² Els Cursos de l'INEM (1987, 1988 i 1989): es tractava de cursos adreçats al món laboral més que a la creativitat artística, però impartits per llicenciats en Belles Arts. Es fan tècniques que fins aleshores el taller no podia assolir per problemes pressupostaris com ara: serigrafia, insolació de clixés, modalitats de disseny, tota mena de motlles, etc. Els professors que van participar: José María Talavera y Rodríguez de la Fuente, Ester Orta, Adelaida Murillo i Angel Arjona. La consulta a l'Anuari de l'Ajuntament al Centre d'Estudis de l'Hospitalet, ens evidencia una relació directa entre l'oferta dels cursos i l'index d'atur a la ciutat en aquest període. Citar com a exemple: el 1986, 110.172 de població activa i un 26'6% d'atur. L'any 1987 un 25'5% d'atur. L'any 1988 un 22'1% d'atur i l'any 1989, 110.291 de població activa i un 17'3% d'atur.

³³ La Documenta de Kassel ha esdevingut, des de la seva creació el 1955, un dels certamens d'art contemporani més prestigiosos del món. El 2002 s'ha celebrat la Documenta 11. En concret la Documenta 8 del 1987 va ser la segona edició que va tenir com a director artístic Manfred Schneckerburguer. Es va concentrar en examinar relevància social de l'art en el camp del conflicte entre independència i intervenció i, a més, explorar els punts de contacte entre el disseny, l'art i l'arquitectura.

revistes d'art de 21 països abans de l'estiu de 1986. Segons el document d'agost de 1986 remés al TPK, tres-cents grups de tot el món sorprengueren l'organització interessant-se per participar-hi, procedents de la mateixa Alemanya (només la Federal segons la documentació), Àustria, Suïssa, Anglaterra, Holanda, Bèlgica, Suècia, Dinamarca, França, Espanya, Portugal, Hongria, Polònia, Txecoslovàquia, Israel, Colòmbia, Austràlia i Japó, a més de la confirmació dels EUA i Canadà

El gener de 1987 l'organització remet un contracte al TPK per tancar les condicions de participació al certamen amb l'obra "Instalation for a Tramway" (instal·lació per a un tramvia). Finalment el grup del TPK, integrat per Agustín Fructuoso, Xaro Castillo, Paco Saura, Juan García i Javier Peinado, participarà com a únics representants de Catalunya. El projecte que després s'anomenà "Un tranvía llamado deseo", manipula un tramvia de Kassel. Aquesta intervenció artística en un element urbà, va arribar a fer-se i a utilitzar-se per la gent durant els tres mesos que va durar la mostra. El tramvia va convertir-se en una mena de "escultura rodant", o així ho volien els seus creadors, on la seva manipulació havia d'aconseguir canviar la sensació que produeix la utilització quotidiana d'un tramvia, no només a nivell visual, sinó a altres nivells, com la percepció tàctil o espacial. El TPK va avaluar molt positivament aquest projecte, destacant en moltes ocasions el perquè aquest fet ha estat significatiu per a ells. En primer lloc, culmina un procés de treball nou, dels muntatges col·lectius a l'ensenyament plàstic; en segon, tots els grups de la K-18 estaven formats per professionals, amb la qual cosa el procés d'aprenentatge s'integra en el procés de creació; a partir d'aquest fet altres escoles contacten amb el TPK i estudien els seus mètodes; d'ençà aquesta intervenció es comenta el treball del TPK en el món artístic, fet que li permet transcendir la seva situació geogràfica per primera vegada a la seva història i començar a ser un punt de referència en els treballs d'investigació plàstica; marca el final d'una etapa en la que era important la contribució del professor en l'elaboració i en la realització del projecte.

L'any 1987 també es celebra el desè aniversari de l'entitat. Les activitats i l'exposició "10 anys de taller, 10 anys de treball", fora inaugurada amb la instal·lació "Génesis" el 2 de desembre al Centre d'Art Alexandre Cirici de l'Hospitalet. Amb el suport de l'Ajuntament de l'Hospitalet, Àrea de Cultura, Ensenyament i Esports i la Diputació de Barcelona, va durar fins el 16 de desembre. Tothom hi va participar. Relacionat amb la mostra el 2 de desembre va celebrar-se al saló de plens de l'Ajuntament la taula rodona: "*Espais marginals de creació: K-18 una experiència*", "*Sobre la participació del Taller de Pubilla Cases a Kassel*".

En aquests anys el TPK participa en projectes artístics de gran envergadura. El desenvolupament de "Nacimiento de la Citerea" al Parc de les Planes de l'Hospitalet el juny de 1988, per encàrrec de l'AC de la Florida, continuava la línia dels muntatges pedagògics dels orígens del taller. Es tractava de treballar amb els alumnes en un espai a l'aire lliure, molt gran i amb condicionants físics.

Entre maig i juliol de 1989 el TPK va treballar en el projecte "Intervenciones" a l'Aragó. "El Juego de la Oca" fou una instal·lació itinerant durant seixanta-quatre dies

per diferents poblacions d'Aragó, encàrrec de la Diputació General d'Aragó. José Luis Melendo -tècnic que era a Kassel al 1987 i es va interessar pel TPK- i Paloma Subias, del Departament de Cultura de la Diputació van encarregar-se de la coordinació de l'exposició. La proposta del TPK constava de tres parts: realització plàstica de l'obra, edició d'obra serigràfica i un catàleg. La realització plàstica va consistir en dotze escultures que es van disposar formant un recorregut i de nou taules que composaven un jardí al final del joc. Un cop acabat l'itinerari per l'Aragó, la instal·lació va ser exposada el juliol al Parc de les Planes de l'Hospitalet i les serigrafies mostrades a l'AC La Florida.

A finals del vuitanta i començament dels noranta el TPK teixirà els lligams amb institucions estrangeres que ajudaran, sobretot a partir del seu posterior trasllat al Centre Cultural Tecla Sala, a una projecció internacional de l'entitat. Podem citar els següents projectes: "16 más 1" a la Galeria Noglebaeck d'Odense, Dinamarca l'any 1988. La participació en la mostra internacional de col·lectius artístics "Abattoirs 1989", convidat pel grup francès Lezard Plàstic i seleccionat per aquest col·lectiu, l'Ajuntament de Marsella i el Ministeri de Cultura francès. Aquest certamen celebrava la commemoració del Bicentenari de la Revolució Francesa. El TPK presentarà el projecte "Un jardín burgués o dos tetas tiran más que cien carretas", treball que feia referència al quadre-emblema de la Revolució Francesa d'Eugène Delacroix, "La llibertat guiant el poble", tenia com a protagonista al producte més genuí de la Revolució Francesa: el burgès, i els seus elements més característics, el jardí -com a senyal de posició econòmica-, i la natura morta -com a típica pintura decorativa de la seva casa. A partir d'aquest treball, el taller serà convidat a participar en altres mostres: Galerie Yves le Guellec, "15 més 1". Galeria Nils Sidodubelle, Odense, Dinamarca, etc. També el 1991 el TPK participarà en la nova edició d' "Abattoirs 91" a Marsella. El col·lectiu Lezard Plastic torna a convocar un festival d'art de grups, ampliant la participació de col·lectius d'arts plàstiques i també escèniques, i es plantegen la possibilitat de celebrar una mostra bianual.

L'any 1990 el TPK viatja a Nordamèrica amb el projecte "Barcelona - Seattle. Artist to artist". El col·lectiu exposarà obres de petit format el mes de setembre al Seattle Central Community College Art Gallery, Seattle, EEUU. La mostra col·lectiva es va exposar posteriorment a Vancouver. Totes aquestes participacions van traçant l'extens currículum artístic del TPK com a col·lectiu, ja sigui en les intervencions directes, ja sigui en l'assistència a cursos i tallers d'intercanvi amb altres institucions. A principis de la dècada dels noranta, comencen els intercanvis amb el centre cultural Schlesische 27 de Berlín. S'inicia una relació molt fructífera amb molts intercanvis i tallers compartits entre els dos centres, en les especialitats de pintura, escultura, instal·lació, vídeo. A més a més, els membres del TPK participen l'any 1992 en els tallers de: pintura a Clermont-Ferrant (França); d'escultura a País de Gales (Anglaterra), Centre Walles Community; de pintura i escultura al Centre Gallus de Frankfurt.

Durant aquesta època veiem créixer el projecte d'endegament de la nova escola, molt vinculat amb la possibilitat de disposar de nous espais. La formació es dirigeix a grups d'adults i a grups de nens i nenes.

El treball amb els adults es dota d'una nova estructura o itinerari de grups classes en el taller a partir del curs 1987-1988. El TPK es proposa treballar amb dues especialitats diferents (pintura i ceràmica-volum), dividides en tres modalitats de treball o nivells A, B i C. Ambdues especialitats el TPK les entén en el seu sentit més ampli i només limitat pels interessos dels artistes que s'agruparan en algun del tres nivells creats. La modalitat A, tindrà com a objectiu l'adquisició del llenguatge plàstic i la introducció als diferents llenguatges artístics. Es tracta del nivell bàsic, on s'accedeix sense preparació prèvia i on es treballa conceptes de forma, volum, color, composició. La modalitat B es destinava a persones que havien assistit a la modalitat A, a una altra escola d'art o a un taller de plàstica d'una Aula de Cultura. L'objectiu d'aquest nivell era profunditzar en els diferents llenguatges artístics i adquirir un mètode de treball per al desenvolupament d'un llenguatge personal. S'estudiaven els diversos tipus de llenguatges artístics a partir de la història de l'art, des d'un punt de vista pràctic, treballant entorn els conceptes semàntics del llenguatge artístic. La durada era de dos anys, amb classes diàries de pintura i alterns en ceràmica-volum. Per últim, accedien a la modalitat C aquelles persones que després de cursar la modalitat B, estudis a la Facultat de Belles Arts o a l'Escola d'Arts i Oficis, o artistes amb una línia personal definida els interessava assistir a tallers. Aquí treballaven els alumnes que desenvolupaven un tipus d'obra personal. Aquest nivell tenia com objectiu desenvolupar un mètode de treball propi, amb què poguessin plantejar i elaborar les obres, on és molt important la reflexió com a motor de la pràctica artística. El temps de permanència era indefinit condicionat únicament per la demanda. Com a final del procés es creu de gran interès aconseguir recursos per a gestionar beques per promocionar espais de treball comuns als artistes que havent cursat dos cursos de nivell C es plantegin realitzar un treball personal. Els espais haurien de ser renovats en funció del resultat del treball obtingut.

El desenvolupament d'aquest projecte pedagògic en el període 1987-1992 fou aquest:

El taller d'escultura ceràmica-volum va començar a funcionar des de setembre de 1988. L'objectiu d'aquest era posar-lo en funcionament durant el curs i potenciar el seu desenvolupament. El balanç inicial d'aquest taller en el curs 1988/1989 fou positiu, hi havia pocs alumnes, però això va permetre muntar un taller amb els materials adequats per treballar.

Es proposa així mateix impartir tres seminaris anuals, un per trimestre, adequats a les necessitats de cada nivell. En aquests cursos es contractaran professionals competents reconeguts, tant pel que fa al seu treball pràctic, teòric o metodològic. S'organitzen els tallers puntuals "Taller pràctic de Serigrafia" de tres hores diàries amb Ester Orta (1988,1989); "Taller de pintura d'Enrique Brinkmann", coincidint amb l'exposició de l'artista a la Sala Gaspar de Barcelona (1989), durada d'una setmana i visita a l'exposició. També es van fer els seminaris "Història de l'art del segle XX", de deu classes de dues hores, impartit per Àngel Arjona (1988), i el "Seminari sobre aspectes conceptuals en el tractament de l'espai" amb Lluís Doñate.

El 1989 es canvia el plantejament dels tallers: s'opta per cursos de pintura, escultura i de gravat, que es divideixen en tres nivells. En aquesta divisió, i tenint en compte la tendència en el camp artístic de la integració de matèries, es va optar per interrelacionar la pintura, l'escultura i el gravat. Així tots els alumnes desenvolupaven les tres disciplines en els nivells A i B i passava a ser optatiu en el nivell C. En el nivell A es treballava sobre la introducció als elements d'anàlisi de l'obra artística i del llenguatge plàstic. En el nivell B s'introduïa a l'alumnat en la recerca d'un llenguatge artístic propi, a partir del que ells anomenen <la morfologia de la expresi3n plástica>. En el nivell C treballaven aquells alumnes que investigaven sobre el seu propi llenguatge. A més a més, continuen utilitzant "les instal·lacions" com un treball on els alumnes més preparats poden desenvolupar un coneixement espacial, plàstic i de materials. Les instal·lacions seguiran tenint una importància fonamental en l'esquema de treball del taller:

*"el uso de realizaciones artísticas concretas de manera reiterada como ampliación de la labor pedagógica. Además consideramos que es totalmente positivo el reconocimiento a nivel internacional de nuestro trabajo en el campo de las instalaciones y del trabajo en colectivo"*³⁴.

Amb l'arribada als nous espais de Can Serra, el TPK es proposa formar dos grups de formació infantil, per tal de continuar treballant en el terreny de la investigació plàstica. També es plantegen una possible publicació que reculli l'experiència del taller en aquest camp (mètodes de treball del professorat, dels infants, anàlisi de treballs, tècniques, etc.). De la mateixa manera, plantegen el següent respecte a la formació artística infantil: *"en este curso se impartirán los conocimientos y técnicas habituales en el programa del taller. El objetivo es, además de divulgar la plástica a nivel de base, crear un campo de experimentación plástica para codificar una metodología de trabajo en posibles futuros cursos para maestros"*³⁵.

El programa proposat tindrà dos objectius principals: per una banda, desenvolupar un coneixement pràctic de les tècniques (cera, paper "maché", gravat, escaiola, etc.), i d'altra, treballar sobre la capacitat psicomotriu del nen/nena, relacionant això amb els que ells denominen *"con unos inicios elementales en lo que se podría llamar lenguaje plástico a través del resultado"*. En aquests moments, comencen a valorar molt positivament el treball de l'alumnat infantil que s'incorpora posteriorment al grup d'adults.

L'any 1989 el grup infantil consta de vint-i-cinc alumnes fins a 13 anys i un programa diferent, que contempla un treball enterament experimental, on s'estudien els següents conceptes:

³⁴ Arxiu documental TPK. Memòria 1989.

³⁵ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Número d'expedient, 1066. Entitats. Taller de Pubilla Casas. Projecte any 1987.

estudi de l'evolució de l'aspecte psicomotriu a través de la realització de treballs; evolució de la comprensió i el coneixement a través de l'anàlisi de les formes naturals i obres artístiques; desenvolupament de la capacitat de síntesi a través del treball d'anàlisi. En aquest apartat es feien treballs grans on l'alumnat s'implicava totalment, tant a nivell físic com mental; es dóna importància al treball interdisciplinari "de manera que algo realizado en plano lleva a algo realizado en volumen y al revés, hasta llegar a introducir en la enseñanza el concepto "espacio".

Durant el curs 1987 van néixer els "Solsticis", amb la intenció de ser una mostra dels treballs fets pels alumnes del taller. Amb el temps, però, s'han anat configurant com a espais creatius on, a més de servir d'incentiu per als estudiants, artistes que han mantingut alguna relació amb el TPK produeixen obres per a l'ocasió. En l'actualitat, aquests treballs, junt amb el d'altres d'alumnes i de professors de més complexitat, donen lloc a un espai paral·lel a l'exposició anomenat "Al voltant del Solstici", que s'estén dins i fora de la sala d'exposicions:

El "Solstici-" ha anat perfilant les seves característiques en la mesura en què el Taller ha evolucionat tant la seva projecció ciutadana com la seva projecció fora de la nostra ciutat. Aquesta evolució ha fet que allò que, en principi, fou una mostra de treballs realitzats per alumnes al llarg del curs, poc a poc es vagi configurant com un espai actiu, creatiu, on artistes amb relacions diverses amb el taller realitzen obres "in situ" expressament per a l'ocasió. D'aquesta manera el "Solstici-" deixa de ser una mostra eminentment escolar, per a passar a ser un esdeveniment artístic ciutadà que creiem que correspon i reflecteix millor la complexa vitalitat d'allò que és un taller d'arts plàstiques, on la relació amb la quotidianitat és quelcom important que nodreix aquesta vitalitat. (...) seria també per a nosaltres un gran motiu d'orgull que, arribat el mes de juny, la mostra del nostre treball satisfés els ciutadans de l'Hospitalet, ciutat a la que ens devem"³⁶.

L'any 1996 s'edita el primer número de "Solstici", revista-objecte publicada cada solstici d'estiu, coincidint amb l'exposició "Solstici", que recull el nom de les persones que participen a la mostra i aporta noves creacions artístiques i literàries.

Inicis del TPK. El Taller a Pubilla Cases (1977-1978/1986-1987)

Arribada la primera etapa del TPK, em referiré breument a alguns antecedents locals. Com hem assenyalat anteriorment, a partir dels anys cinquanta comencen a configurar-se els barris de les Planes, la Florida i de Pubilla Cases tal com els podem veure avui dia. Les onades migratòries dels anys cinquanta i seixanta van donar lloc a un conjunt humà al qual calia trobar un lloc per viure. La solució emprada per la dictadura va ser el que avui dia es coneix com a barraquisme vertical i del qual els blocs la Florida

³⁶Presentació TPK. Revista Solstici 96.

—Onésimo Redondo, en són un exemple. Com hem vist anteriorment, a meitat dels anys setanta, els plans d'actuació de tot tipus eren d'extrema i urgent necessitat en el conjunt de la ciutat, però especialment en alguns barris com Pubilla Cases o Bellvitge, que requerien d'una intervenció cultural ràpida, donat que es trobaven en unes condicions culturals i urbanístiques deplorables.

Després del tancament el 1978 de l'Escola d'Estudis Artístics, el panorama de l'ensenyament artístic a la ciutat queda totalment desèrtic, només alguna classe d'arts plàstiques en alguna de les noves Aules de Cultura. La petita vida artística es centrarà al Casino de Santa Eulàlia o al Casino del Centre, on esporàdicament es realitzen exposicions³⁷. També al Museu d'Història, inaugurat el 1969, i que sobretot entre 1979 i 1985, va recollir un seguit de manifestacions artístiques que van anar quantificant el fons d'art municipal. Cap a finals dels anys setanta, el Museu d'Història de la Ciutat va impulsar una tendència de suport als artistes locals³⁸. Però el contacte amb la població civil a través de la cultura, l'orientació d'aquesta per reforçar els lligams entre la ciutadania no va ser sempre ben rebut. Des de les associacions i entitats es mostrava certa desconfiança vers una iniciativa de les autoritats locals. Aquest fet impulsarà que en el procés de creació de les Aules de Cultura es realitzés un treball previ de barri amb les entitats que el conformaven, amb l'objectiu de donar protagonisme a aquestes entitats. L'entrada en la dècada dels vuitanta coincidia amb el primer Consistori democràtic i amb un moment en què minvava l'efervescència política que havia destacat a la ciutat.

Donada l'estructura física de la ciutat, dividida per unes línies fèrries, es feia més forta la necessitat de disposar d'algun centre d'educació artística a la zona nord, sobretot al barri de Pubilla Cases on no hi havia cap equipament cultural. D'aquesta manera, un cop acabada la carrera Xaro Castillo Jiménez i Agustín Fructuoso Fernández parlen amb Ricard Salvat per tal de demanar feina a l'Escola d'Estudis Artístics de l'Hospitalet. Ell els ofereix donar classes de cinema. Ells no acceptaran, perquè no es troben preparats en aquesta matèria. Salvat estava interessat perquè hi havia poca gent a la ciutat que fossin llicenciats en Belles Arts. Segurament per aquest fet, quasi paral·lel al tancament de l'EEA, i impulsats sobretot per una demanda social concreta al barri de Pubilla Cases, el mes de setembre de 1977 es funda el Taller de Pubilla Kasas: *"El objetivo inicial era el llenar un vacío existente en todo lo referente a la formación artística, contemplando esto dentro de un concepto más general, en el que la cultura se*

³⁷ Situat al carrer de Prat de la Riba, 337. Es remunta al 1873, i va ser denominada Sociedad económica, agrícola e industrial de Hospitalet (al 1930 van substituir econòmica per cultural). El Casino organitzava, entre d'altres activitats, exposicions, sessions musicals i teatrals, i tenia una companyia de teatre. També hi havia una secció d'hoquei sobre patins i una altra de futbol. Els estius de 1948 i 1949, el Casino del Centre va acollir les primeres edicions de "l'Exposició Municipal de Belles Arts". Aquestes van assolir de manera irregular quatre edicions. Les dues primeres exposicions es van fer al Casino Nacional (Casino del Centre) durant les Festes d'Estiu, mentre que la tercera i quarta edició, 1951 i 1953, van ser organitzades per les autoritats locals al "saló de Sessió del Consistori".

³⁸ Varies mostres fetes al Museu d'Història de l'Hospitalet per membres del TPK: Del 13 al 31 d'octubre de 1982. Exposició "Tres propostes a l'Art Actual", amb obres de Conxa Ibáñez, Díez-Gil i Agustín Fructuoso. L'exposició es proposa com a itinerant per les Aules de Cultura. Del 28 de novembre al 16 de desembre de 1984. Exposició de pintures, dibuixos i gravats de Conxa Ibáñez.

*define como un elemento que contribuye a favorecer y desarrollar la libertad de los individuos*³⁹.

Els objectius eren: d'una banda pal·liar la manca de centres d'ensenyament artístic a la ciutat, i de l'altra, crear i canalitzar l'activitat artística de la zona nord de la ciutat. Iniciar una experiència de "taller de barri", amb el propòsit d'aconseguir un grup de persones treballant en plàstica, vinculant el treball amb la ciutat, per investigar mètodes pedagògics apropiats per la zona, crear un gabinet d'urbanisme (amb alumnes del taller), localitzar els artistes de la ciutat i intentar relacionar-los, i aconseguir el recolzament de l'ajuntament per disposar d'espais d'exposició, encàrrecs, etc. Aquestes iniciatives neixen de dues persones joves, exemples de la primera remesa de llicenciats a la ciutat, que creuen en la possibilitat d'un canvi social, d'una democratització de la cultura, Arnau Puig, 1992:

"Inicialment, la intenció fou més o menys ben acollida, puix que semblava que es tractava d'activitats sòcio-culturals, que tan de bé havien de fer a la democràcia que acabava de néixer i que, per altra banda, eren aquell tipus d'activitats que s'havien intentat fomentar en el procés de la lluita per l'alliberament de masses. L'Hospitalet, amb la població fonamentalment d'immigració, era un barri ben típic, immers en els condicionants culturals esmentats. Així començà la tasca: vers la llibertat individual i social pel camí de la cultura i de l'art".

En un context més ampli, després de la Segona Guerra Mundial, apareixerà una nova corrent en l'educació artística, que reclama la seva funció expressiva per contribuir a la formació del nou individu lliure. Tot i així, aquesta concepció s'introduirà posteriorment al nostre país, coincidint amb l'inici del tardofranquisme i la part més àlgida de la reivindicació de les llibertats democràtiques. Aquest període històric serà també molt ric en publicacions vinculades a la nova orientació expressionista de l'educació artística. Dues aportacions van ser decisives: per una banda la de Herbert Read i el seu llibre "Educación por el arte", i per l'altra, la de Lowenfeld i el seu "Desarrollo de la capacidad creadora", autors que calaran en molts moviments educatius progressistes de finals dels seixanta i principis dels setanta, que es connecten amb l'escola Activa i entren com un element renovador dins de les nostres institucions. A Catalunya destacarà la influència francesa amb l'aparició de tallers a les escoles que seran els entorns on es canalitzarà l'expressió, però que donaran un caràcter marginal, decoratiu a l'educació artística.

Segons Fernando Hernández, 2000:79-80:

"el contexto histórico en torno a la Ley General de Educación (3 de agosto de 1970) supone, en el caso de la Educación Artística, la manifestación de una estrecha vinculación entre las finalidades políticas de las acciones de diferentes colectivos en torno a

³⁹ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Número d'expedient, 1475. Taller de Pubilla Casas. Febrer de 1994.

la democratización de la sociedad y los ideales promovidos por un movimiento internacional. Movimiento vinculado sobre todo a INSEA y la UNESCO, a favor de una educación que tuviera en cuenta el mundo interior de los individuos y su expresión libre, como garantía de una educación a favor de la democracia”.

En aquest període històric, molt ric també en publicacions relacionades amb la nova orientació expressionista de l'Educació Artística, neix una proposta de “taller de barri”, on serà possible l'art com a pràctica, com a experiència, amb gent sense gaire formació artística. Des d'aquí s'obre un camí molt gran per desenvolupar, en un moment on es consolidava la identitat de barri com un referent bàsic d'identitat territorial:

“el primer espacio nació como un taller de barrio, en unos años en que la cosa se llevaba, algo muy ligado a él, nos pasabamos parte del tiempo trabajando en la calle,(...). Taller muy vivido. Era un espacio muy pequeño, cosa muy vivida, muy intensa”⁴⁰.

“cuando montamos el taller había una carga ideológica muy fuerte, no sólo en el taller, sino en todos los ámbitos artísticos, por ejemplo, igual que el Grup de Treball, el taller se llama Taller porque en aquel tiempo, todo lo que tenía que ver con alguna palabra que de alguna manera manifestara relación con lo que significaba “el trabajador”, estabas manifestándote de izquierdas”⁴¹.

Xaro Castillo i Agustín Fructuoso viuen actualment al barri de Pubilla Cases. De fet, Agustín, des del cinc anys, sempre ha viscut a la zona nord de la ciutat, i Xaro es va instal·lar quan van casar-se. La seva relació personal i professional sempre ha estat molt vinculada a l'Hospitalet, essent probablement aquesta situació un fet important en la supervivència de l'entitat durant tots aquests anys. Agustín Fructuoso estudià a l'Escola Massana, a l'Escola Industrial i posteriorment a l'Escola Superior de Belles Arts Sant Jordi de Barcelona. La seva experiència professional a la ciutat el vincularà com a professor d'arts plàstiques a les Aules de Cultura de la Florida i de Sant Josep. També l'avaluarà un extens currículum artístic d'exposicions i premis, com els guanyats a principis de la dècada dels setanta, al Concurs Pintura Jove de la Sala Parés de Barcelona.

Xaro Castillo també va estudiar a l'Escola La Massana, i posteriorment pintura a l'Escola Superior de Belles Arts Sant Jordi de Barcelona. Després de donar classes d'educació artística en centres de formació reglada, com un institut públic de Molins de Rei o en una escola religiosa, la seva experiència professional es vincularà a la ciutat de l'Hospitalet. També donarà classes d'arts plàstiques a l'AC de la Florida i participarà en moltes exposicions col·lectives i individuals. Durant els anys 1978, 1979 i 1980, juntament amb Agustín, impartirà els cursos de preparació del professorat a l'escola d'estiu d'Albacete.

⁴⁰Xaro Castillo. Entrevista a Agustín Fructuoso i Xaro Castillo. L'Hospitalet, 11 de juliol de 2002.

⁴¹Agustín Fructuoso. Entrevista a Agustín Fructuoso i Xaro Castillo. L'Hospitalet, 11 de juliol de 2002.

La creació del TPK apuntava un canvi en l'educació artística de la ciutat, que s'estructurava en els conceptes de lluita social i democratització de la cultura:

"Pero desde el principio sí que habia una idea, sí que pensábamos que si algo interesante se producía en el mundo de la cultura, algo realmente vivo y real, no una entelequia, tenía que darse en la periferia, más que en el centro de Barcelona, por eso decidimos montar una escuela. Hay una apuesta por un tipo de vivencias, de experiencias"⁴².

A partir del curs 1980-1981 s'intensifiquen les relacions d'assessorament amb l'AC de la Florida. Després de fer tots aquests projectes i col·laboracions, i degut també al dèficit econòmic de l'entitat, el TPK sol·licita a la Ponència de Cultura de l'Ajuntament que els sigui concedida una subvenció com a entitat cultural.

En aquells moments, una carta de Clara Carme Parramón, directora de l'AC de la Florida⁴³, informa a Joan Francesc Marco, gerent del PMC, de dues entitats del barri vinculades a l'AC: "L'Hospitalet Filatèlic i Numismàtic" i el TPK. Respecte al TPK comenta:

"funciona totes les tardes, des de les sis de la tarda per als nens i nenes, i des de les vuit per als grans (...). Crec que tenen uns vint-i-cinc vailets, i uns trenta adults (tots del barri) que hi vagin amb regularitat. Les condicions del local on treballen són ínfimes, i això no els permet tenir més gent. La possibilitat de millores en el local, i en el material, crec que els seria de gran ajuda per a continuar i ampliar la tasca que estan fent. (...). És l'única entitat dels barris de Florida i Pubilla Cases, que coneixem, que ofereixi un servei artístic d'aquest àmbit, les plàstiques (...). Tenen molt clar el necessari lligam amb la resta de la vida cultural i associativa del barri (...). La col·laboració amb l'AC és constant, i els projectes per al futur continuen sorgint cada cop amb més ganes per les dues parts"⁴⁴.

Un mes després, el Regidor Ponent de Cultura, Amadeu Juan i Prat, en data de 16 de març de 1982, escriu el dictamen -aprovat el 18 de març-, on accepta concedir una subvenció econòmica al TPK (de 35.000 pessetes). Aquesta primera subvenció es convertirà més endavant en un conveni, que amb algunes modificacions, s'ha mantingut fins a l'actualitat.

Anys més tard, Clara Parramón, recorda:

"amb el TPK la relació va ser molt més intensa (...). Primer va començar l'Agustín Fructuoso com a monitor del taller d'arts plàstiques. Més endavant la Xaro, que a veg-

⁴² Agustín Fructuoso. Entrevista a Agustín Fructuoso i Xaro Castillo. L'Hospitalet, 11 de juliol de 2002.

⁴³ Clara Carme Parramón va ser directora de l'Aula de Cultura de la Florida entre 1978-1985.

⁴⁴ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Número d'expedient, 1055. Entitats, Taller de Pubilla Casas. 1982.

ades també feia de monitora, va assumir un taller de manualitats, a principi de la tarda, adreçats a dones, lligades a l'Escola de Dones, perquè anessin apropant-se als llenguatges artístics a partir de les manualitats. Aleshores, el que va passar amb el TPK i, també amb altra gent d'àmbits diversos (música, teatre, dansa, etc.), que també van estar fent coses a l'Aula, la gent es va anar implicant en les activitats de caps de setmana, en les festes, és a dir, en qualsevol activitat que feia l'Aula, s'intentava, si hi havia possibilitat, d'implicar a més gent, i no que ho organitzéssim només la gent que hi estàvem treballant per part de l'ajuntament, i, aleshores, la major part de les escenografies del taller de teatre, de dansa, de música, les van fer la gent del TPK (...)⁴⁵.

El 10 de juliol de 1982, es signa el primer conveni de col·laboració entre l'entitat i el Patronat Municipal de Cultura. Es destaquen alguns dels punts d'aquest conveni⁴⁶:

"Des del curs 1977-1978, el TPK està portant a terme la seva tasca en el camp de les arts plàstiques al barri de Pubilla Cases. La seva capacitat, en funció de l'espai disponible, ha estat d'una vintena de places per a infants i prop de la vintena de places per a adults; sense cap mena d'esforç té dues vessants: d'una banda l'ensenyament de les tècniques (dibuix del natural, còmic, pintura mural, collage, pintura en diapositiva, treball del volum en paper i en cartró, escultura, etc.), mitjançant metodologies pedagògiques que es plantegen com objectiu que l'infant senti el món de l'art com una realitat assequible i personal; d'altra banda, l'impuls de processos creatius a partir del conjunt del taller, sobretot dels adults, responent a encàrrecs (escenografies, elements decoratius, etc), o bé a partir de la continuada labor d'investigació individual i col·lectiva que realitzen.

El Patronat Municipal de Cultura considera el TPK com l'única plataforma d'arts plàstiques existent a l'Hospitalet homologable al nivell d'especialització pròpia de les "Escoles de Belles Arts", si bé el seu plantejament, com és després del punt anterior, va més enllà que el d'aquest tipus d'institució.

El PMC concedeix al taller un ajut per valor de quatre-centes mil pessetes, en concepte de finançament de les seves activitats ordinàries i de l'habilitació del nou local.

El TPK es compromet a presentar al PMC els resultats d'un treball de localització d'artistes plàstics dels barris de Pubilla Cases, Can Serra i la Florida; i a organitzar a partir d'ells una exposició col·lectiva.

El TPK es compromet, també a presentar abans de començar el curs 1982-1983 un projecte d'exposicions itinerants per a les Aules de Cultura que el propi taller s'encarregarà d'organitzar.

⁴⁵ Clara Parramón. Entrevista a Clara Parramón. L'Hospitalet, 28 de juny de 2002.

⁴⁶ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Número d'expedient, 1055. Entitats, Taller de Pubilla Casas. 1982.

El TPK resta disposat a col·laborar en tasques d'ornamentació ciutadana, oferiment en relació al qual el PMC realitzarà les gestions corresponents.

El taller resta disposat a col·laborar amb el PMC en l'elaboració d'un estudi sobre la possibilitat de creació d'una institució d'arts plàstiques que cobreixi el nivell d'especialització que el taller representa, però, en el conjunt de l'Hospitalet”.

D'aquesta manera i, sobretot a partir del curs 1982-1983, el TPK inicia el treball teòric d'una ordenació de la ciutat a nivell plàstic, que constava d'una banda de la realització d'un treball de localització d'artistes plàstics als barris de Pubilla Cases, Can Serra i la Florida, i organitzar amb ells una exposició col·lectiva. I d'altra, l'elaboració d'un model d'educació plàstica d'àmbit ciutadà que contemplava tres nivells d'activitat: educació d'infants, ensenyament d'adults, relació de tots d'ells i de la seva obra amb les entitats culturals de la ciutat i amb les Aules de Cultura, Museu d'Història, etc.⁴⁷.

Durant els anys següents, els membres del TPK seguiran treballant en tots aquests projectes. El mes de maig de 1984, Amadeu Juan i Prat, Tinent d'Alcalde, Ponent de Cultura, Ensenyament i Esports, escriu una carta a Joan Salas, Gerent del Patronat Municipal de Cultura, en la que explica que, després de mantenir una entrevista amb la gent del TPK, aquests van manifestar interès en tirar endavant el conveni a partir de la proposta feta pel departament⁴⁸. Amadeu Juan i Prat, tenia interès d'incloure dos aspectes fonamentals: la realització i posada en marxa el mes de setembre de 1984, del projecte del Taller d'arts plàstiques a les escoles (EGB), i la realització d'un mural de ceràmica, per part dels alumnes del Taller, al carrer Aigües de Llobregat. També s'estudiava la possibilitat de donar al TPK una subvenció complementària per l'adquisició d'un forn de coure ceràmica, tenint en contrapartida la realització de diversos murals per algunes escoles del barri⁴⁹.

En aquesta etapa, i sobretot a partir de la signatura del primer conveni, el TPK combina la formació artística amb la realització de projectes col·lectius entre alumnes i professors. D'aquesta manera comença a perfilar el seu mètode de treball, on s'organitzen els primers grups de treballs. El TPK adopta, des del començament, un mètode d'ensenyament i investigació basat en el treball en equip entre docents i alumnat. Normalment es tracta d'encàrrecs personals que treballen en col·lectiu. Així es forma el primer col·lectiu que el 1981 presenta l'obra "La Mesa" al Taller de Picasso de Barcelona on l'Agustín havia fet alguna exposició individual i també havia il·lustrat el primer número de la "Col·lecció Poemes i Dibuixos" editada per aquest espai d'art.

⁴⁷ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Número d'expedient, 1057. Entitats, Taller de Pubilla Cases. 1982-1983. Conveni 1983.

⁴⁸ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Número d'expedient (1058). Entitats Taller de Pubilla Cases, 1984. El Patronat Municipal de Cultura, en data de 28 de juny de 1984, otorga al TPK una subvenció de 500.000 pessetes (augment del 8% respecte a l'any anterior).

⁴⁹ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Número d'expedient, 1058. Entitats, Taller de Pubilla Cases, 1984.

Comencen a fer-se els primers grans projectes col·lectius: "Els bastoners" (1982), encàrrec de l'Ajuntament de Sant Quintí de Mediona; el muntatge "Torsus" –segon muntatge presentat al Taller de Picasso de Barcelona del 15 de juny al 3 de juliol de 1982-; "Emmotllaments" (1982), escenografia per al Ballet Experimental de l'Eixample de Barcelona. En aquests anys el TPK participarà en altres muntatges teatrals fent les escenografies "Jardín" (1982) i "Le Lapin rouge", per al Grup de Teatre Mim Imaginari de l'Hospitalet (AC La Florida), i l'escenografia pintada de l'obra "Concerto en Divertimento Grosso" de la companyia Teatre de la Bohemia. L'any 1983 treballaran la peça "Spelunca", un muntatge de gran dificultat d'investigació i tècnica, de procediments i materials nous com la fibra de vidre.

En aquests projectes es van definint les pautes que posteriorment estructuraren el col·lectiu artístic. Poc a poc l'entitat va perfilant el seu projecte educatiu. Al programa de mà d'una de les primeres exposicions, el TPK apuntava:

"Es va fer (el TPK) en aquest barri, típicament d'immigració, per diversos motius: primer, per l'absència total de llocs on els nens poguessin desenvolupar la seva creativitat, ja que les escoles no poden cobrir aquesta necessitat, perquè no disposen ni d'espai ni de personal docent adequat. Nosaltres treballem perquè es reconegui la importància de l'educació plàstica en l'àmbit escolar (...), que disposi d'espais adequats, de materials que ajudin el nen a desenvolupar la creativitat i la necessitat d'expressar-se, i de monitors preparats exclusivament per aquesta feina. Un altre motiu de la creació del Taller de Pubilla Casas és l'aposta vital formulada pels seus fundadors a favor de Tallers de Barri, en contra de la idea d'Escola Única, si més no mentre cada barri no tingui un lloc de treball que aglutini les persones interessades en la creació artística. Fins ara, i atès l'arrelament lent però real que el Taller va tenint no només a Pubilla Casas sinó també en d'altres barris de l'Hospitalet, continuem mantenint l'aposta. Pel que fa als adults, el Taller es vertebrava de la manera següent: primer, un lloc on les persones que no disposen d'estudis, de mitjans econòmics o de temps i que per tant no poden tenir accés a un ensenyament més o menys ordenat a la Facultat d'Arts Plàstiques o a una Escola d'aquesta mena, poden aprendre i treballar artísticament. Segon, es tracta d'incorporar aquestes persones al treball creatiu d'una manera més vital que el simple passatemps. Tercer, col·laborar amb la política cultural municipal en la consolidació d'un circuit de llocs on es mostrin diferents treballs artístics i al qual els creadors de la ciutat tinguin accés, d'una manera càlida i acollidora, per mostrar els seus treballs"⁵⁰.

En aquests primers anys, el taller s'ubica en un local d'uns cinquanta metres quadrats, al número 118 del carrer Aigües de Llobregat, cedit per un particular. Es tractava d'una planta baixa que tenia una habitació dedicada a la fotografia i serigrafia, un magatzem, dues habitacions per treballar, un pati on es feien els treballs d'escaiola i un lavabo. Al

⁵⁰Text de presentació del programa de mà, exposició del TPK a Sant Boi de Llobregat, 1982.

curs 1982-1983 es van fer obres d'ampliació, afegint un pis que comunicava per la part posterior i això va permetre duplicar la capacitat d'alumnat.

Des del començament el TPK divideix clarament el mètode pedagògic en formació d'adults i la formació infantil. Com hem vist a exemples anteriors, el treball col·lectiu sempre serà un factor cohesionador en ambdues vessants.

Durant aquesta primera etapa, del curs 1977-1978 al curs 1986-1987, els professors del TPK seran els propis fundadors: Xaro Castillo i Agustín Fructuoso. Tot i que a partir de 1984, es fa algun curs en què participen altres col·laboradors. És el cas dels primers tallers de gravat donats per l'Adelaida Murillo els cursos 1983-1984 i 1984-1985. Només trobem una excepció el curs 1985/1986, en què el TPK ampliarà especialment la plantilla de docents. Es tractava d'un cas puntual, perquè tot i que ells sí que volien formar un grup més estable de docents, la manca d'espais i mitjans no ho van permetre. A partir del curs 1986-1987, coincidint amb el primer trasllat de l'entitat, s'aniran vinculant al taller altres docents. En molts casos, es tractarà de persones que van ser inicialment alumnes del taller, fet que pot evidenciar una estructura docent, molt vinculada al col·lectiu artístic, on els vincles afectius hi juguen també un paper important.

En aquest període destaca un augment important del nombre d'alumnat. Al curs 1979-1980 van assistir uns quaranta-dos alumnes (adults i nens/nenes), que van augmentar fins a cent onze el curs 1986-1987. A mesura que el nombre creix, sobretot a partir del 1984, es fa més necessari fer un programa més acadèmic.

A l'itinerari pedagògic per a adults els programes de curs sempre seran valorats inicialment amb l'alumnat. El programa del curs 1978-1979 es centrarà en estudis de forma, color, expressió, materials, volum, fotografia, sortides, classes teòriques⁵¹ i el

⁵¹ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Núm. expedient (1054). Entitats. Taller Arts Plàstiques de Pubilla Casas. 1980. El programa del grup d'adults del curs 1978-1979 era el següent:
la forma: dibuixos del natural (bodegons i figura)
el color: teoria del color; carta de colors; gammes fredes i calentes
expressió: temes lliures a l'oli, la tèmpera, l'aquarel·la, etc
materials: preparació d'un bastidor per pintar; preparació d'un suport per pintura al temple d'ou; barnissos i olis
volum: modelat de fang; buidat d'escaiola
fotografia: revelat de negatius i positius
sortides: varies sortides els diumenges per pintar a la natura. Visita al Museu d'Art Modern; exposició Vostell a la Fundació Joan Miró; exposicions de Tàpies, Kandinsky i Miró, Galeria Maeght; exposició de Guinovart a les galeries Joan Prats i Trece; visita al taller de l'escultor Carlos González.
classes teòriques: projecció de diapositives: Barroc, Renaixement, Impressionisme, Cubisme; introducció a Vostell; relació conceptual entre la pintura abstracta (escollint com a exemple a Antoni Tàpies) i la pintura realista actual (Antonio López García). Estudis dels moviments artístics pintura abstracta i pop-art nordamericà i la seva relació amb la música de l'època.
materials: treballs individuals: oli, carbonet, llapis, fang, etc, treballant els materials per separat. Als treballs col·lectius s'intenta integrar les matèries, l'estudi de l'espai on es mostrarà el treball i l'experimentació de materials diferents (el paper "maché", la fusta, la fibra de vidre, el ciment, les teles tenyides, els objectes de reciclatge manipulats, etc.)

programa del curs 1979-1980 en: color, composició, forma, ritme, volum, perspectiva, tècniques, classes teòriques, classes discussió, sortides⁵².

Després del primer any i davant la dificultat que representava la manca de costum d'investigació de la majoria de l'alumnat, així com el baix poder adquisitiu davant els materials a utilitzar, es va traçar un mètode de treball que afavorís la seguretat en les pròpies possibilitats. S'inicia un ensenyament amb mètodes tradicionals d'observació (bodegons, retrats, etc.), introduint gradualment conceptes de composició, color, matèria, etc. S'anima l'alumnat a treballar en equip, barrejant nivells de formació i on els docents són part integrant. Es busca una repercussió dels treballs fora del taller, aconseguint de mica en mica, que puguin sorgir encàrrecs o alguna subvenció. Aquests projectes es combinen amb una profundització en el treball personal, que culmina en fer una exposició individual.

Del curs 1981-1982 al curs 1983-1984 el TPK s'estructura en tres grups de treball: curs d'escultura, de pintura i alumnat dedicat al treball personal. Els treballs col·lectius estaran més dirigits a la primera etapa en el grup d'escultura i en les últimes en pintura.

En aquesta època, el programa i l'horari del taller lliure es completa amb classes de dibuix al carbonet, estilització i modelat, pintura d'apunts de model al natural i gravat. Tot això permet a una vintena d'alumnes adults profunditzar en la seva pròpia obra i en la tècnica.

El curs 1985-1986 el TPK va estructurar les assignatures en dos blocs: "pla" i "volum", organitzades en dos horaris diferents de sis hores setmanals cada un. El primer constava de les assignatures de dibuix, pintura, projectes i gravat a càrrec dels professors Xaro Castillo, Javier Peinado, Agustín Fructuoso i Conxa Ibañez. El segon constava de les assignatures de modelat, ceràmica, projectes d'escultura i motlles, amb Xaro Castillo, Pilar Martínez, Albert Casañé i Paco Saura.

⁵² Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Núm. expedient (1054). Entitats. Taller Arts Plàstiques de Pubilla Casas. 1980. El programa del grup d'adults del curs 1979-1980 era el següent:
color: colors primaris i secundaris. Expressió corporal amb colors primaris i secundaris. Gammes fredes i calents
composició: ordenació d'una obra segons la seva finalitat, contingut o expressió
forma: relació "contorno-dintorno"; la mesura i la seva expressió; unitat del concepte formal en una obra.
ritme: estudi del moviment; expressió corporal d'un ritme; el moviment ordenat; ordenació rítmica, dins de la forma (amb model)
volum: concepte de volum; relació massa-espai; el volum i el clar obscur; nusos i tensions
Perspectiva: nocions generals (una setmana)
La duració de cada treball era de quatre setmanes per tema, dedicant dues setmanes a un treball d'anàlisi i dues a un treball lliure.
tècniques: llapis, carbonet, fang, buidat d'escaiola, paper "maché", tinta xina, gravat en linòlium, serigrafia, etc;
aquarel·la, tèmpera (preparació de suports i pigments); temple (preparació de suports i pigments); acrílic; collage; oli (preparació del suport, explicació d'olis, barnissos i pigments). L'estudi de cada tècnica ocupava unes cinc classes, i l'alumnat podia escollir les tècniques que més els agradés en els treballs lliures.
classes teòriques: estudi dels apartats anteriors en l'obra de: Velázquez, Rembrandt, Goya, Picasso, Miró, Calder, Rodin, Chillida. Estudi de l'art romànic i el gòtic. Estudi dels moviments artístics de finals del segle XIX i segle XX, i la seva relació amb altres moviments culturals.
classe de discussió: l'art com a reproducció de la realitat; l'art com a creació d'un món propi; relació de l'art amb el sentiment religiós, amb el sentiment de la màgia i amb el sentiment primitiu de la festa.
Sortides: Museu Picasso, Museu de l'Hospitalet, Museu Clarà, Museu d'Art Modern, Museu Etnològic, Museu de la Ceràmica.
Sortides a visitar exposicions i sortides per pintar a la natura.

D'altra banda, l'itinerari infantil desenvolupat durant la primera fase del TPK era similar al dels adults, concretament el mètode de treball fet en el període de 1977-1978 a 1980-1981. Tot i així, predomina el treball individual sobre el col·lectiu, i l'experimentació individual de tècniques més artesanals com el paper "maché" o la ceràmica. Els programes de curs combinen diverses activitats⁵³. S'intenta que els nens i nenes participin en actes, concursos i mostres, però sempre evitant entre ells la competitivitat.

El curs 1981-1982, comença amb una forta pujada d'alumnat, fet que els obligarà a fer dos torns⁵⁴. I les principals directrius pedagògiques durant 1984 van ser: llibertat d'expressió, observació detallada i tècnica de taller el més depurada possible. Els objectius seran que els nens i nenes considerin el món de l'art com⁵⁵:

"como algo cercano, asequible y personal. Para ello hemos intentado no poner ninguna dificultad ni al material ni de tema, ni de espacio en cualquier idea, tratando siempre de que el niño adquiera la confianza necesaria para realizar cualquier trabajo en cualquier tipo de material dejando la ortodoxia aparte.

Al tiempo que en otros trabajos se les ha enseñado el proceso técnico artesanal correcto del manejo de los materiales; cubriendo así la necesidad no sólo de conocimientos sino de valoración social que por parte de los padres y allegados se tiene de los trabajos en que se -reconocen cosas- y están -bien terminadas-"

5. Del relleu històric a les noves perspectives educatives

"L'art serveix per a comprendre, o al menys, per a assumir la vida i la vida no és un problema formal, és experiència. Pot ser aquest sigui un bon moment per aturar-nos,

⁵³ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Arxiu Administratiu. Número d'expedient 1054. Entitats. Taller Arts Plàstiques de Pubilla Cases, 1980. El programa infantil del curs 1978-1979:

la forma: com estudi: dibuixos del natural; com expressió: dibuixos lliures motivats; el còmic
el color: experimentació lliure amb el color; treballs d'anàlisi: pintura del natural; treballs d'expressió: pintures lliures motivades; collage; treballs de transparencies sobre diapositives.
el moviment: reproducció del moviment a base de línies; apunts del natural amb model; apunts d'animals del natural
volum: treballs lliures amb fang; buidats d'escaiola; paper "maché"
treballs en equip: maqueta d'escaiola de la Plaça de l'Encina, amb dibuixos previs del natural; murals amb ceres i tèmperes;
treballs on una persona comença un dibuix i el passa als altres, i el resultat és un dibuix fet per tothom; expressió corporal
sortides: visita al Museu d'Art Modern de Barcelona; espectacle infantil del grup "Pa de Ral", a la Fundació Joan Miró;
exposició "Anti-imperialista", Colegio Nacional Joan Maragall d'Esplugues; sortides per dibuixar al natural.
Arxiu Municipal. Arxiu Administratiu. Núm. expedient, 1054. Taller Arts Plàstiques de Pubilla Cases, 1980. Programa curs infantil 1979-1980:
pràctica de tècniques: carbonet, llapis, llapis de colors, tinta xina, linòleum, serigrafia, ceres, tèmperes, collage, fang, paper "maché".
durada: quaranta-quatre setmanes: una setmana dibuix del natural, una altra dibuix lliure motivat i tècniques de gravat, diapositives, una altra de treballs en volum (fang, paper "maché", etc.). Una altra setmana apunts del natural, classes d'història de l'art, dibuixos de còmic, expressió corporal relacionada amb l'experiència en la tècnica que corresponia. Visites a exposicions que el TPK considerava interessants: Museo Picasso, Museo d'Art Modern de Barcelona, Fundació Joan Miró, Museu d'Art de la Ciutat.

⁵⁴ Les característiques de l'alumnat infantil el curs 1981-1982 eren: vint infants entre 5 i 14 anys, del barri de Pubilla Cases, dividits en dos torns.

⁵⁵ Arxiu documental del TPK: Memòria del TPK, 1981-1982.

*assossegat, mirar cap endins, descobrir qui som, què pensem i quina és la relació de l'art amb la nostra experiència*⁵⁶.

Si entenem el canvi com transició cap a nous paràmetres d'entendre i construir la realitat, la proposta artística i educativa del TPK pren relleu a anteriors experiències sorgides a la ciutat, en què podem detectar diferents models educatius - Ricardo Marín, 1998. Com hem presentat anteriorment, el model acadèmic de l'Escola Municipal de Belles Arts (1952-1957) i el model Bauhaus de l'Escola d'Estudis Artístics (1975-1978), podrien ser dos importants exemples, que tot i que no tenen una vinculació directa amb el TPK, són antecedents locals que es situen en unes coordenades històriques i culturals concretes, i plantegen propostes contrastades d'educació artística.

A l'article hem ubicat la gènesi del TPK en un moment històric on aflorava la perspectiva expressionista, amb una forta influència de les corrents educatives franceses. En paraules d'Imanol Aguirre, 2000:55, *"La opción expresionista surge al amparo de la renovación pedagógica impulsada por la Escuela Nueva y sienta sus bases en principios estéticos que triunfan en plena era moderna, en la crisis del academicismo, y en la revisión del proyecto ilustrado efectuada por el romanticismo"*. En aquest sentit, resulta necessari destacar com l'orientació educativa del TPK estarà als seus inicis molt vinculada a una voluntat de canvi social i a un enfocament democràtic de la cultura. Des d'aquesta perspectiva, s'entén l'art com sinònim de llibertat i vida: l'art serà el mitjà per alliberar l'individu de les pressions socials i de classe.

Així començarà la tasca del TPK, vers la llibertat individual i social pel camí de la cultura i de l'art, impulsats sobretot per una demanda social concreta al barri de Pubilla Cases. El TPK ha crescut en el temps i també en els seus continguts, ampliant les seves ofertes i adaptant, conscient o inconscientment, les seves orientacions i propostes al context cultural i a les corrents d'educació artística imperants. Des del primer projecte germinat al barri de Pubilla Cases en el període 1977-1978 i 1986-1987, al conseqüent arrelament metodològic al barri de Can Serra entre 1987-1988 i 1992, i creixent com a entitat des de 1993 i projectant el seu mètode d'investigació i educació artística des del Centre Cultural Tecla Sala. En el transcurs d'aquests anys, el TPK deixa enrere les premisses inicials que van orientar la seva pràctica de "taller de barri", per afrontar els canvis constants de la ciutat i conviure amb els dilemes de la societat contemporània.

Per aquest motiu, la present investigació va escollir el Taller de Pubilla Kasas com a estudi de cas per tal d'evidenciar com les xarxes de vida associativa i laboral, els espais de treball i oci, també són generadors i esperonadors dels sentiments col·lectius. Un dels propòsits principals de l'estudi és reconstruir la història d'aquesta entitat, per tal de contribuir en properes fases del projecte, a la reconstrucció de la història cultural de la ciutat.

⁵⁶TPK, presentació revista "Solstici 97". 1997.

La poca distància històrica, la quantitat d'informació obtinguda, la manca de documentació en algunes etapes de la història més recent, dificultaren la perspectiva d'anàlisi. Tot això ha ocasionat alguns problemes en estructurar i contextualitzar tota la informació, que es completaran en properes revisions i fases d'investigació del projecte.

Com hem apuntat anteriorment, l'article ha volgut reconstruir els orígens del TPK, contextualitzant les seves pautes educatives, en un moment històric de grans transformacions polítiques, socials i culturals. Ha tractat de situar al taller, com a exemple de projecte d'educació artística, per analitzar com contribueix al canvi de l'educació artística en general, i en particular a l'Hospitalet de Llobregat. Confiem que l'experiència mostrada, així com pròxims estudis, puguin ajudar a evidenciar una possible connexió entre la dinàmica de les forces socials, els moviments renovadors en l'educació i les propostes internacionals en un món dividit en blocs ideològics i on té lloc una redefinició del marc econòmic i productiu.

En l'ordenació de les fonts i la redacció de l'article, l'estudi comença a traçar un possible itinerari per analitzar el paper de l'educació artística com mediatra ideològica i social. La manca d'estudis sobre la matèria a la ciutat, dificulta la projecció d'un mapa de relacions de les diverses experiències d'educació artística sorgides en les darreres dècades. El viatge augura una travessia difícil, però ressegueix amb entusiasme les costes i s'atura a mesurar detingudament tots els ports.

Bibliografia

AGIRRE, Imanol. "Bases estéticas del programa expresionista para la educación artística". En: *IV Jornades d'història de l'educació artística...* Barcelona, UB ; UdG -Belles Arts, 2000, p.55-77

BOTEY, Jaume. "Aspectes socioculturals de l'Hospitalet", en: *XXXI Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos...* L'Hospitalet, CEL'H, 1987, vol.2, p. 9-25

HERNÁNDEZ, Fernando. "El papel de la educación artística como mediadora ideológica y social". En: *IV Jornades...* [opus cit.]

HERNÁNDEZ, Fernando. "La reforma de 1970 y la Perspectiva Expresionista en la Educación Artística". [document intern no publicat]

JUÁREZ, Dolors. *Rastros en el camino. L'Escola d'Estudis Artístics (1975-1978). Una peça en la reconstrucció de la cultura artística en l'Hospitalet de Llobregat (1970-2000)*. UB, 2000 [treball d'investigació doctoral; inèdit]

JUÁREZ, Dolors. *Nous espais generadors de patrimoni cultural a la ciutat: el cas del Taller Pubilla Kasas (1977-1978/2001-2002)*. Ajuntament de l'Hospitalet; UB 2001-2002 [beca d'investigació; inèdit]

MARÍN, Àngels. *La Florida*. Barcelona, Generalitat-CIREM, 1995 (Els barris d'ADIGSA; 45)

MARÍN, Ricardo. "Clasificaciones, etapas y modelos en la historia de la educación artística". En: *III Jornades d'història de l'educació artística*. Barcelona, UB - Belles Arts, 1998, p. 23-37

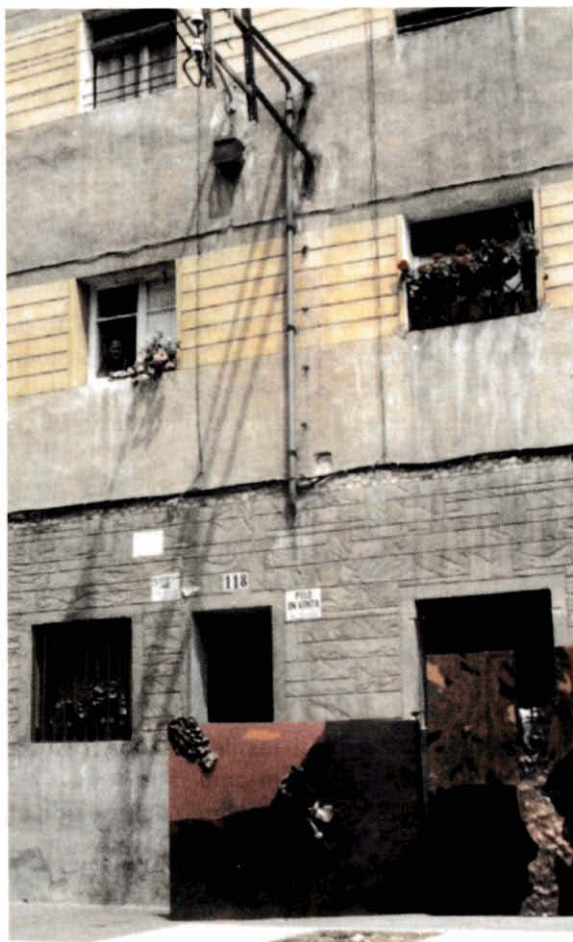
MINGUET, J. M. "Escola d'Estudis Artístics", en: *Escola d'Estudis Artístics de L'Hospitalet 1975-1978* [catàleg de l'exposició]. Barcelona, Fundació Caixa Pensions, 1989

PORTÉ-JOANQUET, Juliana. "El Patronat Municipal de Cultura de l'Hospitalet...", en: *Perspectiva Escolar*, núm. 24, 1978, p. 16-18

PUIG, Arnau. "El Taller d'Art Pubilla Casas...", en: *15 anys del Taller de Pubilla Casas*. L'Hospitalet, Ajuntament, 1992

RAMÍREZ, Víctor. *Fonts documentals sobre el suport al desenvolupament de les arts plàstiques a la ciutat de l'Hospitalet (1948-1990)*. Ajuntament de l'Hospitalet; UB, 2000-2001 [beca d'investigació; inèdit]

Annex d'imatges

1. Imatge exterior del primer local del TPK al carrer Aigües de Llobregat. A la fotografia es veuen algunes de les peces del muntatge "Torsus". Font: Arxiu fotogràfic del TPK

2. "Containers", projecte d'escultura pública del TPK als carrers de la ciutat durant les Festes de Primavera de 1984. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

3. Instal·lació dels muntatges "Spelunca", "Torsus" i el material fet per l'escenografia del Ballet Experimental de l'Eixample, al vestibul del Metro Rambla Just Oliveras el 1984. Font: Arxiu fotogràfic de Javier Peinado

4. D'esquerra a dreta: Maria Carmen Vinuesa, Javier Peinado, Paco Saura, Agustín Fructuoso i Xaro Castillo al vestíbul del Metro Rambla Just Oliveras, on el TPK va fer una instal·lació amb diferents projectes dins el marc de les Festes de Primavera de 1984. Font: Arxiu fotogràfic de Javier Peinado

5. Imatge d' "Un tranvia llamado deseo" en circulació pels carrers de Kassel, durant la seva participació al "Group Art Work de Kassel", a la Documenta 8 de 1987. Font: Arxiu fotogràfic de Javier Peinado

6. D'esquerra a dreta: Paco Saura, Javier Peinado, Juan García, Xaro Castillo i Agustín Fructuoso al costat de l'obra "Un tranvía llamado deseo" a Kassel el 1987. Font: Arxiu fotogràfic de Javier Peinado

7. Imatge de la instal·lació "Génesis", dirigida per Montse Montero, dins els actes de celebració del 10è aniversari del TPK al Centre d'Art Alexandre Cirici (1987). A la fotografia veiem unes peces col·locades a la cruïlla dels carrers Xipreret i Riera de l'Escorxador. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

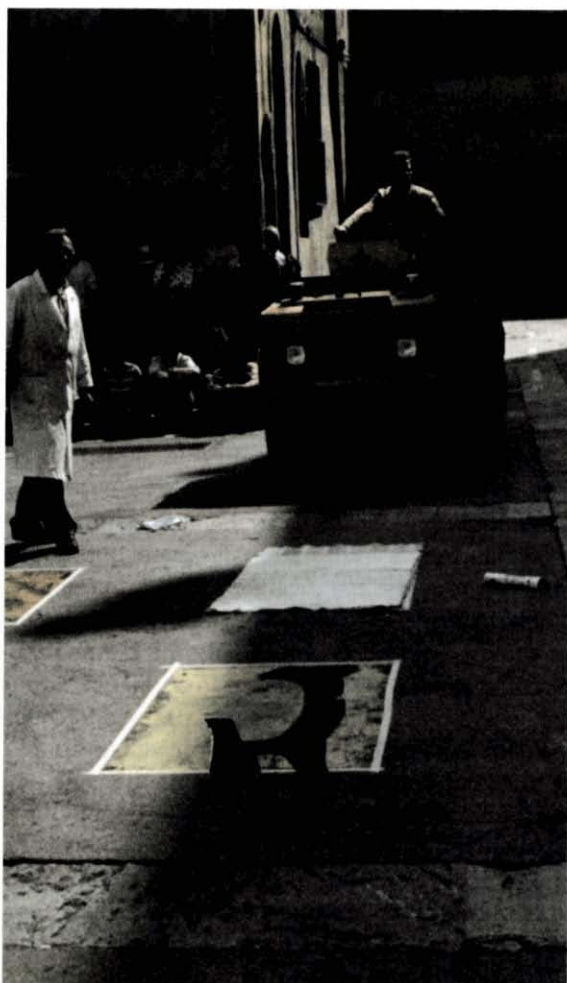
8. Instal·lació del projecte "Nacimiento de Citerea" fet pel TPK al Parc de les Planes de L'Hospitalet al juny de 1988. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

9. Detall de la instal·lació "Un jardín burgués o dos tetas tiran más que cien carretas" projecte del TPK dins "Abattoirs 1989", mostra internacional de col·lectius artístics celebrada a Marsella l'estiu de 1989. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

10. Imatge dels tallers del TPK als espais de l'edifici Molí del Centre Cultural Tecla Sala, on l'entitat va estar-hi entre 1993 i 2001; després es traslladà a un nou equipament en el mateix centre cultural. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

11. Dins els actes de celebració del quinzè aniversari del TPK, el 12 de desembre de 1992 va fer-se una acció per a la divulgació de la tècnica del gravat. Els artistes estaven convidats a fer un gravat de gran format amb una màquina piconadora, sota la direcció del gravador Ramon Farré (autor del projecte), Conxa Ibáñez i Ester Orta. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

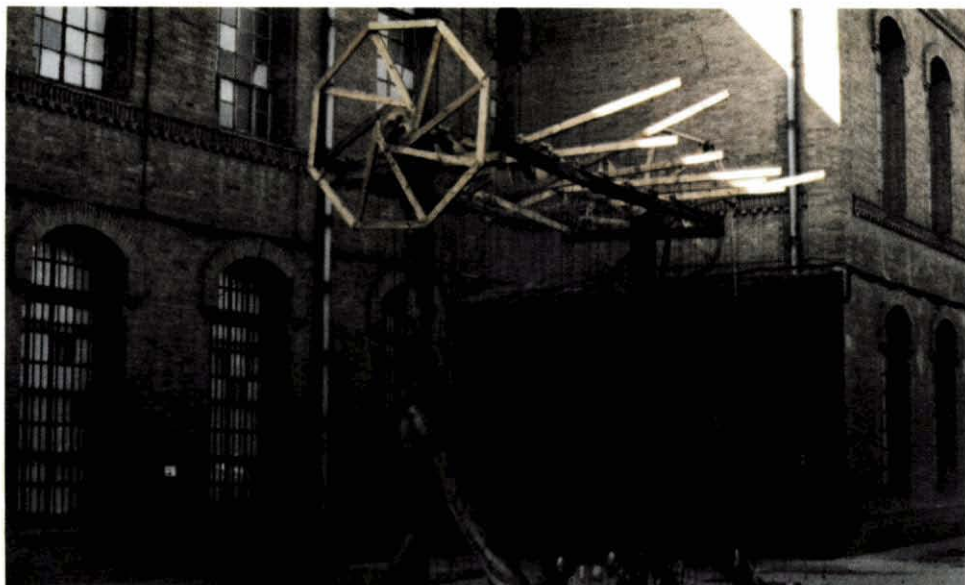
12. Performance del grup Lézard Plastic, dins la mostra "Collectif Abattoirs", mostrada al Centre Cultural Tecla Sala el setembre i octubre de 1993. Aquesta exposició va ser organitzada pel TPK, i formava part de la "III Biennial Internacional d'Art de Grup", que es va fer a Berlín, Marsella i L'Hospitalet, i on va participar també el TPK. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

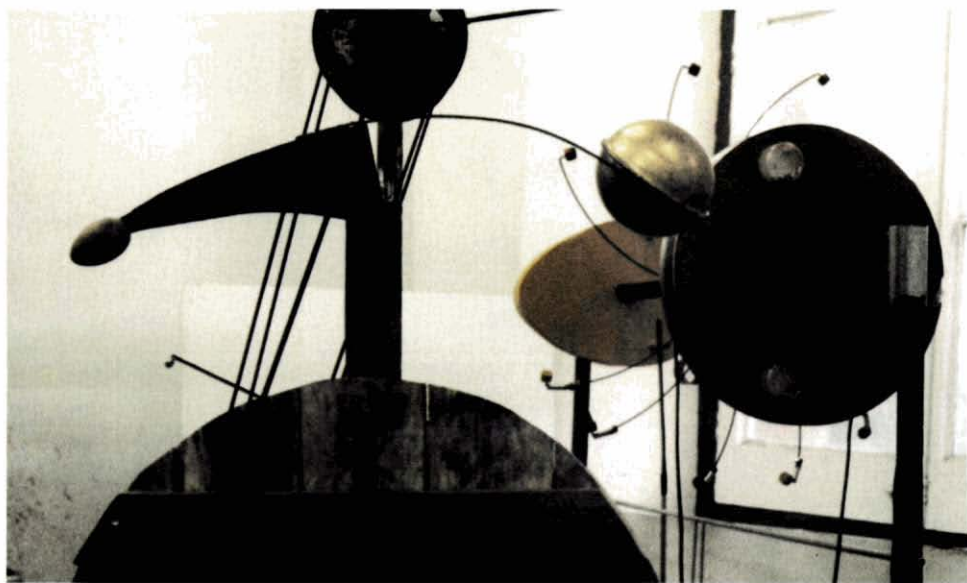
13. Fragment de "Cielo-Tierra", muntatge del TPK mostrat al programa cultural "Cosecha 94" organitzat per l'Ajuntament de Serrada. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

14. Durant el curs 1987 van néixer els "Solstici", mostres col·lectives del TPK. A la fotografia veiem un detall del "Solstici 96" al Centre Cultural Tecla Sala. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

15. La peça "Volaverunt" de Benxamin Álvarez, Fernando González i Mario Herrero va presentar-se al "Solstici 96" al Centre Cultural Tecla Sala, com a projecte d'artistes que participaven "Al voltant del Solstici". Font: Arxiu fotogràfic del TPK

16. Detall del projecte "Màquines poètiques" dirigit per l'escultor Mario Herrero i que va atorgar al TPK el Primer Premi Àlex Ferrer de la Fundació Joan Miró de Barcelona el 1996. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

17. Membres del TPK treballant en un mural al carrer. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

18. "Reconstruir" instal·lació de Montse Montero a la façana de l'Avinguda d'Isabel la Catòlica del Max Center de L'Hospitalet. Aquesta peça formava part del projecte artístic "Intervencions ciutadanes" coordinat per Agustín Fructuoso dins els actes de celebració del 20è aniversari de l'entitat el curs 1997-1998. Font: Arxiu fotogràfic del TPK

19. Preparació dels materials per la performance "O.R.N.I.S" feta el 25 d'abril de 1998 als terrenys situats davant del Centre Cultural Tecla Sala, dins els actes de celebració del 20è aniversari de l'entitat. Font: Arxiu fotogràfic del TPK.